

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Ingrid Usar

EESTI-LÄTI PIIRIKAUBANDUSEGA KAOTATUD

ÕLLEAKTSIISI TULU

Lõputöö

Juhendaja:

Kairi Listmann, MA

Kaasjuhendaja:

Indrek Saar, PhD

Tallinn 2019

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2019
Töö pealkiri eesti keeles: Eesti-Läti piirikaubandusega kaotatud õlleaktsiisi tulu Töö pealkiri võõrkeeles: Beer excise income lost in Estonian-Latvian cross-border trade Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 53 leheküljest. Lõputöö koostamisel on kasutatud 49 allikat, millele on töös viidatud. Teema on aktuaalne, sest viimastel aastatel on õlleaktsiisi tõstetud suuremas ulatuses kui varasematel aastatel ning seetõttu kasvab tulenevalt Läti soodsamatest alkoholihindadest piirikaubandus. Lõputöö eesmärgiks on hinnata Eesti elanike Lätist ostetud alkoholsetelt jookidelt Eesti riigikassasse laekumata jäänud tulusid 2018. a. Töös antakse põhjalik teoreetiline ülevaade alkoholiaktsiisi eesmärkidest ja prioriteetidest. Analüüsitakse piirikaubanduse mõistet ja olemust ning alkoholiaktsiisi ja piirikaubanduse vahelisi seoseid. Läbi viidud küsitluse põhjal analüüsitakse õlleaktsiisi kahju Eesti riigile. Aktsiiside peamiseks eesmärgidest on riigitulude kogumine ja tarbimise piiramine. Aktsiiside suured erinevused naaberriikide vahel võivad endaga kaasa tuua piirikaubanduse. Lõputööst selgub, et kõige enam tarbitav alkoholne jook on õlu, mistõttu keskendub lõputöö peamiselt õlleaktsiisile. Viimaste aastate alkoholiaktsiisi tõus on olnud kiirem kui varasemalt, muutes jaehinnad kõrgemaks. Eestis on piirikaubanduse tõus suurenenud peale Euroopa Liiduga liitumist. Autori läbi viidud küsitluse tulemustest selgus, et 2018. a on Läti 2018. a aktsiisimäärade põhjal Lätti laekunud õlleaktsiisi ca 12 miljonit eurot. Kui sellest lahutada Eesti lisatulu lähtuvalt kõrgematest aktsiisimääradest on tulemus negatiivne ehk fiskaalne mõju Eesti riigieelarvele on kokkuvõttes olnud positiivne.	
Võtmesõnad: alkoholiaktsiis, piirikaubandus, riigieelarve, maksustamine, aktsiisipoliitika, alkohol	
Võõrkeelsed võtmesõnad: alcohol excise, cross-border trading, state budget, taxation, excise policy, alcohol	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: <i>Ingrid Usar</i> Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalistest allikatest ja mujalt allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Kairi Listmann	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Indrek Saar	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. ALKOHOLIAKTSIISIPOLIITIKA RAKENDAMINE JA VÕIMALIKUD MÕJUD PIIRIKAUBANDUSE KONTEKSTIS	7
1.1 Alkoholiaktsiisi eesmärk ja prioriteetid.....	7
1.2 Piirikaubanduse mõiste ja olemus.....	13
1.3 Piirikaubanduse ja alkoholiaktsiisi seos.....	16
2. PIIRIKAUBANDUSE MÕJU PRAKTIKAS.....	23
2.1 Uuringu metoodika ja osalejate kirjeldus	23
2.2 Küsitluses osalenute alkoholi ostud.....	27
2.3 Hinnanguline aktsiisikahju ja järeldused	32
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	43
Lisa 1. Küsitlusankeet	48
Lisa 2. Õlle aktsiisikahju arvutuskäik	51
Lisa 3. Vanusegruppidele kaalude leidmine.....	53

SISSEJUHATUS

Aktsiisimäärade pidev tõus mõjutab inimeste tarbimisharjumusi. Aktsiiside eesmärgiks on piirata inimeste tarbimist ning teenida riigile tulu. Rahandusministeeriumi (2018a) andmetel moodustavad aktsiisilaekumised ca 15% riigi tuluallikatest. Ajavahemikul 2016-2018 suurenenud alkoholiaktsiisi määrade tulemusel on kasvanud piirikaubandus, kuna alkoholsete jookide hinnaerinevus Eesti ja Läti vahel on kasvanud. Piirikaubandus mõjutab ka Eesti riigieelarvet, sest väheneb aktsiisitulu ning käibemaksu laekumine. Enne 2015. a rakendati poliitikat, millega maksustati lahjasid alkoholseid jooke pigem madalamate määradega. Eesti Konjunkturiinstituudi (2017) andmetel on kõige tarbitavam alkoholne jook õlu, mistõttu on viimasel ajal õlleaktsiisi kasv olnud kõige suurem.

Lõputöö teema on aktuaalne, sest viimastel aastatel on õlleaktsiisi tõstetud suuremas ulatuses kui varasematel aastatel ning seetõttu kasvab piirikaubandus tulenevalt Läti soodsamatest alkoholihindadest. Riigieelarve suure puudujäägi tõttu korraldas Rahandusministeerium 2018. a välja riigihanke, et analüüsida aktsiiside riske, võimalusi ja mõju majanduskeskkonnale piirikaubanduse tingimustes (Ärileht, 2018). Uuringu koostamine näitab, et riigil on väljakutseid aktsiisitulude laekumisega tulenevalt kõrgetest aktsiisimääradest ja soovitakse näha reaalseid põhjuseid ning seoseid, et vähendada piirikaubandust. Lisaks, 2018-2021a. riigi eelarvestrateegia kohaselt tõstetakse alkoholiaktsiise, et vähendada alkoholi kättesaadavust, millega seoses kaob teine aktsiiside eesmärk - riigitulude teenimine - kuna suur hulk inimesi suundub Lätti kaupu ostma. (Rahandusministeerium, 2017).

Sarnasel teemal on kirjutatud nii Sisekaitseakadeemias kui ka teistes ülikoolides mitu lõputööd, kuid lähenetud on erinevatest aspektidest. Aveli Tättari (2018) töös oli uurimisprobleemiks küsimus, millised põhitarbijad käivad Lätist alkoholi ostmas ning eesmärgiks oli välja selgitada Valkas üle piiri alkoholseid jooke ostmas käivate inimeste sotsiaalmajanduslikud ja ostukäitumist iseloomustavad tunnused. Triin Loops-Veste (2018) keskendus oma töös sellele, kuidas mõjutab alkoholi aktsiisipoliitika alkoholsete jookide turuhindu piirist lähemal ja kaugemal asuvates piirkondades ning eesmärk oli välja selgitada aktsiisipoliitika mõju alkoholsete jookide hindadele Pärnumaal ja Harjumaal. Lisaks, Raiki Pozdnjakovi (2017) töö eesmärgiks oli hinnata alkoholiaktsiisi muutumise

mõju nii alkoholi tarbimisele kui ka aktsiisimaksu laekumisele riigieelarvesse aastatel 2006-2015.

Lõputöö teema on uudne, sest varasemalt ei ole uuritud konkreetselt õlleaktsiisi laekumist ning selle mõju Eesti majandusele tervikuna. Lõputööga soovitakse välja selgitada, milliseid koguseid Lätist kaasa ostetakse ning selle põhjal arvutada võimaliku õlleaktsiisi kahju suurus. Alkoholiaktsiisi suurem tõus algas 2017. a kui õlle aktsiisimäära tõsteti kaks korda ning liiga kõrgete aktsiisimäärade tõttu laekub riigieelarvesse aktsiisi vähem (Maksu- ja Tolliamet, 2018).

Lõputöö uurimisprobleemiks on küsimus, kui suures osas on Eesti-Läti piirikaubandus mõjutanud õlleaktsiisi laekumist riigikassasse? Analüüsimiseks on vaja teada, kui suurtes kogustes ja millistes summas Lätist õlut kaasa ostetakse ning seejärel hinnata mõju Eesti riigieelarvele. Nii tootjad kui ka Rahandusministeerium on prognoosinud, kui suurel määral piirikaubandus Eesti riigieelarvet mõjutada võib. Varasemad kättesaadavad uuringud on olnud üldisemad ning ei ole hinnatud õlleaktsiisi võimalikku rahalist mõju Eesti riigieelarvele.

Lähtudes uurimisprobleemist on töö eesmärgiks hinnata Eesti elanike poolt Lätist ostetud alkoholsetelt jookidelt Eesti riigikassasse laekumata jäänud tulusid 2018. a.

Töö eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet:

1. Uurida alkoholiaktsiisi eesmärke ja prioriteete.
2. Kirjeldada piirikaubanduse olemust ning analüüsida piirikaubanduse ja alkoholiaktsiisi vahelisi seoseid.
3. Anda ülevaade varasemalt läbi viidud piirikaubanduse ja alkoholiaktsiisi uuringutest ning võrrelda neid küsitluse tulemustega.
4. Analüüsida küsitluse põhjal Lätist kaasaostetavaid õlle koguseid.

Töös on kasutatud kvantitatiivset uurimismeetodit ning andmekogumise meetodina küsitlust. Küsitlus valiti seetõttu, et saada võimalikult paljudelt inimestelt tagasisidet, mille põhjal omakorda teha töö eesmärgist lähtuvalt üldistavaid järeldusi. Töös on lähtutud mittetöenäosuslikust mugavusvalimist (Õunapuu, 2012). Üldkogumi moodustavad 18-60

aastased kõik Eesti elanikud, kuna eesmärgiks on kaasata erinevates vanusegruppides inimesi.

Töö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad kolmeks alapeatükiks. Esimeses peatükis antakse ülevaade piirikaubanduse olemusest, alkoholiaktsiisi mõistest, nende omavahelistest seostest ning mõjust majandusele. Lisaks olulisemad tulemused varasematest uuringutest. Töö teises peatükis antakse ülevaade töös kasutatavatest uurimismeetoditest, analüüsitakse küsitluse tulemusi ning õlle aktsiiskahju suurust, võrreldakse tulemusi varasemalt läbi viidud uuringutega ning tehakse autoripoolsed järeldused ja ettepanekud.

Töös on kasutatud erinevaid kirjandusallikaid, erialaseid uurimistöid, õigusakte, eesti- ja inglisekeelset kirjandust ning võõrkeelseid artikleid. Töö teoreetilises osas kasutatakse EBSCO ja *Google Scholar* andmebaase, Sisekaitseakadeemia raamatukogu raamatuid, inglise keelseid artikleid ja Google otsingumootorit. Töö empiirilises osas analüüsitavaid andmeid kogutakse statistikaameti andmebaasist ning küsitlusest. Analüüsimiseks kasutatakse *Microsoft Office Excel* programmi ja küsitluseks *Google Docs* küsitlusankeeti.

1. ALKOHOLIAKTSIISIPOLIITIKA RAKENDAMINE JA VÕIMALIKUD MÕJUD PIIRIKAUBANDUSE KONTEKSTIS

1.1 Alkoholiaktsiisi eesmärk ja prioriteedid

Aktiisimaksude peamiseks eesmärgideks on riigile maksutulude kogumine ning tarbimise piiramine. Aktiisid muudavad kaubad tarbijatele kallimaks, sest aktiisi tasub lõppkokkuvõttes kauba ostja. Euroopa Liidu (edaspidi EL) liikmesriikidele on kehtestatud aktiiside alammäärad, millest iga riik peab lähtuma. Eestis on aktiisidega maksustatud alkohol, tubakas, kütus, elektrienergia ja pakendid ning aktiise reguleerib alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektrienergia seadus (edaspidi ATKEAS) ning pakendiaktsiise pakendiaktsiisi seadus.

Tarbimismaksud jaotatakse üldisteks ja erimaksudeks ning aktiisid kuuluvad viimaste alla. Tarbijale on aktiisid kaudsed, sest aktiisimaksu arvel ei kajastata (v.a maagaas ja elektriaktsiis). Aktiisidega maksustatavad kaubad ei ole esmatarbekaubad, kuid neid tarbitakse palju ning varasemalt on Eestis maksustatud aktiisidega ka luksuskaupu. Aktiisimaksudele kehtivad **neutraalsuse põhimõte** ehk kauba maksustamine ei sõltu müüja või tootja isikust ning **sihtkohamaa printsiip** ehk kaupu maksustatakse nende tarbimiskohas. (Lehis, 2012, lk 348)

Aktiis on kaudne maks ehk selle tasub lõpptarbija ning aktiisi rakendatakse üldjuhul tarbimise piiramiseks ja riigieelarve tulude saamiseks (Lehis, 2007). Aktiisidega soovitakse piirata tervisele või keskkonnale ohtlike kaupade tarbimist ning mõjutada tarbijat. Näiteks alkoholiaktsiisil on eesmärgiks panna tarbijaid eelistama lahjemaid alkohoolseid jooke kangematele. (Lehis, 2012, lk 349) Lisaks on alkoholi maksustamisel sotsiaalne, tervislik ja majanduslik mõju (Sopek, 2013, p. 1) Läbi tarbimise vähendamise soovitakse piirata alkoholi tarbimisega kaasnevate kahjude suurenemist (Hellmann & Ramstedt, 2009, p.112).

Aktiiside maksukohustus lasub ettevõtjatel, kes kaupu toodavad või impordivad, aga aktiisi maksjaks on lõpptarbija. Aktiisiga maksustatakse Eestis toodetud ja Eestisse imporditud kaupade käivet. (Lehis, 2007) Aktiisimäärad ei sõltu maksustatava objekti

väärtusest, vaid need on fikseeritud kauba ühiku kohta (v.a tubakaaktsiis) (Lehis, 2012, lk 349). Aktsiis suurendab käibemaksuga maksustatavat väärtust ehk kaubagrupidel, mis on aktsiisiga maksustatavad kehtib tavapärasest kõrgem maksumäär. Samas ei vaadelda aktsiise käibemaksu lisaprotsendina, sest aktsiiside haldamine toimub eraldi eeskirjade alusel ning ei ole käibemaksuarvestusega seotud. Käibemaksust erinevad aktsiisid sellepoolest, et maksustatakse ainult konkreetseid kaupu ning aktsiisid on ühetasandilised maksud ehk hilisemates müügi-etappides täiendavat maksustamist ei toimu. (Lehis, 2007)

Antud töö lähtub õlleaktsiisist, mistõttu toob autor järgnevalt välja õllega seonduvad selgitused. Alkoholi mõistet defineerib ATKEAS, mille kohaselt on alkohol õlu, vein, kääritatud jook, vahetoode ja muu alkohol. Õlu on üle 0,5 mahuprotsendilise etanoolisisaldusega toode ning õlle ja ühe või mitme mittealkohoolse joogi segu ehk lisaks tavalisele õlule võib õlu olla ka selle segu karastusjoogi või mineraalveega. Alkoholivabaks nimetatakse õlut, mille alkoholisisaldus on alla 0,5% ning seda ei maksustata aktsiisiga. Alkoholiaktsiisi maksuobjektiks on kõik alkohoolsed joogid - õlu, vein, kääritatud jook, vahetoode, kange alkohol jms ning aktsiisimaksud kehtestatakse vastavalt hektoliitrite arvule (1 hektoliiter on võrdne 100 liitriga). (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002)

Väikeõlletootjatele on Eestis kehtestatud soodusaktsiisimäärad. ATKEAS-e mõistes on väikeõlletootjaks isik, kes on teistest õlletootjatest nii majanduslikult kui ka õiguslikult sõltumatu, kasutab teistest õlletootjatest füüsiliselt eraldi asetsevaid ruume ning ei tegutse litsentsi alusel. Väikeõlletootjatele, kes tootsid eelmisel kalendriaastal õlut kuni 6 000 hektoliitrit, kehtib jooksva aasta algusest kalendriaastal toodetud kuni 6 000 hektoliitri toodetud õllele 50%-line aktsiisimäär. (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002)

Tootmise alustamisel kohaldatakse soodusmäära, kui planeeritav tootmiskaht on aastas kuni 6 000 hektoliitrit. Soodusmäära kohaldamiseks, tuleb väikeõlletootjal esitada maksuhaldurile andmed toodangu planeeritava mahu kohta aastas. (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002) Viimastel aastatel on kasvanud käsitööjookide populaarsus ning seetõttu on väiketootjad lähedal soodusmäära kasutamise võimaluse kadumisele. Nõudlust on piisavalt, aga piirmäära ületades aktsiis kahekordistub ja sellepärast hoitakse tootmise suurenemist tagasi. (Parel, 2018)

Teatud juhtudel rakendatakse alkoholi aktsiisimääradele maksuvabastusi. Aktsiisivabastuse põhjuseks on asjaolu, et alkoholi ei tarbita inimtoiduna, kuid pettuste ja kuritarvitamise vältimiseks on maksuvabastusel täpsed lisatingimused ja vajadusel kulunormid. (Lehis, 2012, lk 358) Aktsiisist vabastatud alkohol on loetletud ATKEAS-es ning sinna kuulub tervishoiuteenuse osutamisel ja hoolekandeesutuses hooldamisel kasutatav ning apteegist retsepti alusel väljastatav piiritus, ravimite tootmisel ja valmistamisel kasutatav piiritus, kosmeetikatoodete valmistamiseks kasutatav alkohol jne (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002) Aktsiisivabastuse rakendamiseks tuleb Maksu- ja Tolliametilt taotleda aktsiisivabastuse luba. ATKEAS-e alusel on lubatud aktsiisimaksuvabalt toota isiklikus majapidamises õlut, veini ja kääritatud jooke endale tarbimiseks, mitte kaubanduslikul eesmärgil. (Lehis, 2012, lk 358)

Alkoholiaktsiis on suurusjärgult kuues maksuliik ning kõige enamtarbitavamaks alkohoolseks joogiks on õlu (Eesti Konjunktuuriinstituut, 2017). Alkohoolseid jooke võib importida teistest liikmesriikidest teatud piirmäärade ulatuses maksuvabalt reisijatel, kui need on mõeldud isiklikuks tarbimiseks (Hellmann & Ramstedt, 2009, p.111). Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel tarbitakse EL-is inimese kohta enim alkoholi ning seetõttu on EL-is kehtestatud alkoholipoliitika ja aktsiisimäärad, mille abil soovitakse reguleerida tarbimist (World Health Organisation, 2012). Euroopa Komisjon on kehtestanud liikmesriikidele miinimumaktsiisimäärad ning riikidel on lubatud vastavalt oma vajadusele rakendada kõrgemaid aktsiisimäärasid (Euroopa Komisjon, 2018a)

Liikmesriikidel on õigus kohaldada EL tasandil ettenähtud määradest väiksemaid aktsiisimaksumäärasid, mis võivad vastavalt õlletehaste aastatoodangule erineda, aga need ei tohi ühtsest siseriiklikust aktsiisimaksumäärast olla rohkem kui 55% väiksemad. (Terra & Wattel, 2006, lk 336) Euroopa kohtu reeglite kohaselt peab alkoholile kehtima mittediskrimineeriv maksustamine. Põhireegel on, et liikmesriikidel on lubatud määrata alkoholi aktsiisimäärasid siseriiklikult, aga võiks eelistada kohalikku jooki sarnasele välismaisele toodangule. (Cnossen, 2006, p. 5) EL-is on vähendatud määr lubatud ainult ettevõtjatele või koostööd tegevatele õlletehastele, kelle õlle aastatoodang on väiksem kui 200 000 hektoliitrit. (Terra & Wattel, 2006, lk 336)

Järgnevas tabelis 1 on välja toodud EL-i alkoholiaktsiisi alammäärad ja Eesti alkoholiaktsiisid erinevate alkohoolsete jookide lõikes. Tabelist nähtub, et Eesti aktsiisimäärad on oluliselt kõrgemad kui on EL-is kehtestatud alammäärad aktsiisidele. Õlu

aktsiisimäärad on tõusnud rohkem kui kaks korda ning 2018. a ületab õlle aktsiisimäär EL alammäära 16,39 euroga. Autor on seisukohal, et aktsiisimäärad võiksid olla madalamad ehk EL piirmäärale lähemal. Riikides, kus aktsiisimäärad on madalamad, ei ole piirikaubandus nii levinud, kuna inimestel ei ole põhjust soetada kaupu naaberriikidest.

Tabel 1. Alkoholi aktsiisimäärad perioodil 2016-2019 ning EL aktsiisi alammäär (Eesti Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 41)

Klass	Üksus		2016	2017*	2018	2019	EL aktsiisi alammäär
Õlu	Etanoolisisaldus ühe mahuprotsendi kohta hektoliitris		8,30	9,13/15,52	16,92	16,92	1,87
Kääritatud jook	hektoliiter	≤ 6%	48,55	53,41/77,44	84,41	84,41	0,0
		> 6%	111,98	123,18	147,82	147,82	
Vein	hektoliiter	≤ 6%	48,55	53,41	84,41	84,41	0,0
		> 6%	111,98	123,18	147,82	147,82	
Vahetoode	hektoliiter		239,12	263,03	289,33	289,33	45,00
Muu alkohol	Etanoolisisaldus ühe mahuprotsendi kohta hektoliitris		21,72	23,89	25,08	25,08	550,00

Hektoliiter = 100 liitrit

*01.02/01.07 tõsteti aktsiisimäärasid

Aktsiisimäärade tõstmisel ei ole ainult fiskaalne eesmärk ning selleks, et hinnata aktsiisi rakendamise tõhusust, tuleb keskenduda alkoholipoliitika eesmärkidele ja tulemustele laiemalt. Aktsiisimäärade tõhususe hindamiseks tuleb vaadelda lisaks maksutulude andmetele ka alkoholi tarbimise ja tervisekäitumise statistikat. (Klaos & Kirsipuu, 2018) Aktsiiside kehtestamiseks ning tulude teenimiseks on igal riigil aktsiisipoliitika. Alkoholipoliitika põhimõtted on kontrolli hoidmine alkoholi kättesaadavuse üle, riigi monopol on alkoholitootmine ja müük ning alkohoolseid jooke maksustatakse kõrgelt (Karlsson *et al.* 2010).

Alkoholipoliitika rohelise raamatu kohaselt (Sotsiaalministeerium, 2014) on alkoholipoliitika eesmärgiks vähendada alkoholitarbimisest tulenevat sotsiaalset, majanduslikku ja tervisekahju, tagada lastele ja nooretele toetav keskkond kasvuks ja

arenguks ning muuta elukeskkond kõigi inimeste jaoks turvalisemaks. Alkoholipoliitika roheline raamat sätestab alkoholipoliitika kirjelduse ja eesmärgid. Selle saavutamiseks tuleb vähendada tarbimist ning pöörata erilist tähelepanu suurimat kahju põhjustavatele valdkondadele, milleks on noorte alkoholi tarbimine, alkoholi tarbimisest tulenevad õnnetused, kuritegevus, vägivald ning kroonilised haigused. Vabariigi valitsuse 22.01.2009 memorandumiga kohaselt on Eesti alkoholipoliitika prioriteetideks alkoholi tervisekahjude vähendamine, noorte alkoholi tarvitamise tõkestamine ja alkoholi kogutarbimise vähendamine. (Sotsiaalministeerium, 2014)

Konjunktuuriinstituudi (2018) uuringust selgub, et Eesti täisealiste elanike alkoholitarbimine on 10 aastaga üldjoontes vähenenud, v.a veini tarbimine, mis on suurenenud. Küll aga peatus tarbimise langustrend 2017. a, kuna kasvasid eestlaste ostud Lätis, kus alkoholi jaehind on odavam kui Eestis. Lisaks peale piirikaubanduse on ostuturism toonud kaasa inimeste alkoholi ostuharjumuste muutumise. Ühe korraga ostetakse kaasa suuremaid koguseid ning alkoholi on hakatud koju varuma. Sellest tulenevalt suureneb varusid omavate inimeste alkoholi tarbimise sagedus ja kogused. (Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 3)

Alkoholipoliitika meetmetest on viimastel aastatel jätkuvalt kasutatud peamiselt aktsiisimäärade tõstmist, et piirata alkoholi kättesaadavust. Eesti aktsiisimaksud on elanike ostuvõimet arvestades ühed kõrgemad kogu Euroopas. EL siseselt on elanike ja kaupade liikumine tehtud lihtsaks ning kui hinnaerinevused riikide vahel on suured, tekib võimalus piirikaubanduseks. Olemasolevat piirikaubandust on raskem kontrolli all hoida, kui sellel tekkida lasta. (Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 3)

2018. a hakkasid rakenduma ka muud alkoholipoliitika meetmed. Näiteks reklaamipiirang, sest vaid hinnatõusuga tarbimist vähendada on keeruline. Alkoholipoliitika eeldab pikaajalist vaadet ning tasakaalu fiskaal- ja tervise poliitikas. Äkilised sammud võivad pikemas perspektiivis tuua kaasa oodatust negatiivsemaid tagajärgi. (Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 3)

Viimaste aastate alkoholipoliitikat iseloomustab kiire alkoholiaktsiiside tõus, mille tulemusel on alkoholsete jookide jaehinnad muutunud võrreldes Lätiga kõrgemaks. Konjunktuuriinstituudi 2017. a läbi viidud küsitlusest selgus, et ca pool Eesti täisealistest elanikest on alkoholi ostnud välismaalt ning spetsiaalselt oli Läti alkoholi ostma läinud ca

18% vastanutest. Lisaks, ühe ostja kohta osteti Lätist õlut keskmiselt 93 liitrit ning üle 2/3 oli Lätist alkoholi soetanud rohkem kui korra aastas. Ligikaudu pooled kulutasid Lätis alkoholile 10-50 eurot, viiendik üle 100 euro ning spetsiaalselt Läti alkoholi ostma sõitnutest 39% kulutas rohkem kui 100 eurot. (Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 18)

Eesti alkoholitoodangust moodustab suurima osa õlletoodang ning 2017.a toodeti õlut kokku 137 miljonit liitrit, mis oli 74% kogu toodetud alkoholist. Lahja õlu osakaal Eestis toodetud õlust oli 84% ja kange õlu 16% ning 2017. a vähenes õlletootmine 3%. Lisaks, oli ekspordikäibest teisel kohal õlle eksport ehk 24% alkoholsete jookide ekspordikäibest ning kasv võrreldes 2016. a oli 40%. Koguselisest ekspordist on suurima osakaaluga õlu ehk 61% ning see kasvas aastaga 38%. Rahalises arvestuses kasvas õlle import samuti võrreldes 2016. a – kasv oli 7%, aga kogu alkoholi import vähenes ligi kümnendiku võrra. (Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 15)

Võrreldes teiste EL riikidega on Eesti õlleaktsiisi määrad kõrgemad EL-is kehtestatud alammääradest. Ka Soome, Iirimaa, Hollandi, Rootsi, Ühendkuningriikide, Kreeka ja Sloveenia õlleaktsiis on kõrgem EL keskmisest. Alla EL aktsiisi alammäära jäävad ainult Poola, Rumeenia, Saksamaa ja Luksemburgi õlle aktsiisimäärad. Ülejäänud EL riikides on õlle aktsiisimäär kõrgem kui EL alammäär. (Euroopa Komisjon 2018b)

Eelnevat kokku võttes on tarbimise vähendamise eesmärki Eestis täidetud, kuna see on üldjoontes vähenenud. Samas madalamad hinnad Lätis panevad inimesi rohkem alkoholi kaasa ostma, millest tekivad kodudesse alkoholivarud ning omakorda võivad muutuda inimeste tarbimisharjumused. Kõik eelnev on omakorda vastuolus aktsiiside eesmärgiga vähendada inimeste tarbimist ning samuti ei laeku Eesti riigieelarvesse prognoositud aktsiisitulu.

Üldiselt maksustatakse aktsiisiga kõiki alkoholseid jooke. Teatud maksusoodustused kehtivad väikeõlletootjatele, kes ei ületa kehtestatud aastast piirmäära ning maksuvabastused tervishoiu jms valdkonnas kasutatavale alkoholile. EL tasandil on kehtestatud kindlad aktsiisi piirmäärad, mida EL kuuluvatel riikidel tuleb järgida, aga on jäetud võimalus kehtestada piirmääradest kõrgemaid aktsiise. Eesti aktsiisimäärad on kõrgemad kui EL alampiirmäärad aktsiisidele. Nagu ka eespool autori välja toodud Konjunktuuriinstituudi (2018) uuringust selgus, siis alkoholiaktsiisi suureks laekumise mõjutajaks viimastel aastatel on olnud piirikaubandus.

1.2 Piirikaubanduse mõiste ja olemus

Piirikaubanduse tekke põhjusteks on aktsiisipoliitika, lühikesed vahemaad ja hinnaerinevused naaberriikides. Liikmesriikides on lubatud teatud piirmäärade ulatuses kaupu koduriiki kaasa tuua. Piirmäärad on erinevad EL liikmesriikide ja kolmandate riikide ning EL riikide vahelisel kaubaveol. Kolmandatest riikidest EL kaupade toomisel on kehtestatud rangemad meetmed ja kontroll. Autor on arvamusel, et naaberriikidest kaupade ostmine tasub end ära, kui koduriigis on tooted mitmekordselt kallimad ning kui osta kaasa suuremates kogustes. Samas tuleb jääda seaduses lubatud koguste piiridesse.

Piirikaubanduseks saab nimetada kaupade isiklikuks tarbeks soetamist mujalt kui koduriigist ning kus eraisikud ostavad ühendusesiseselt või kolmandatest riikidest kaupaid, eeldusel, et maksud on madalamad. Kaubad jäetakse enamasti koduriigis deklareerimata, kuna tahetakse vältida maksude tasumist. (OECD, 2002) Piirikaubandust võib defineerida ka kui eraisikute alkoholsete jookide ostmist naaberriikides tarbimiseks (Lund *et al.*, 2000, p 80). Üldjuhul on EL siseselt lubatud osta teistest riikidest maksuvabalt kaasa kaupaid piiranguteta, v.a alkohol, tubakatooted, mootorikütus, millele on kehtestatud piirnormid (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002). Piirikaubanduse ja kaubavahetuse peamiseks erinevuseks on see, et piirikaubandus on sageli koondunud ümber teatavate kaupade, sest need kaubad on kättesaadavad ainult piiril või on seal tunduvalt odavamad. (Karlsson ja Österberg, 2009, p.118)

On kaht tüüpi piire: piirid EL liikmesriikides ning EL ja kolmandate riikide vahel. Lisaks, on piirid nii õhus, meres kui ka maismaal. Riikide vahelisel piiriületusel on kehtestatud erinevad reeglid ja kaupade kaasa toomisel piirmäärad. Piirikontrolli tase sõltub piiri tüübist. EL piire on võimalik ületada ilma põhjalikuma kontrollita, aga kolmandate riikide ja EL piiridel on kontroll rangem tulenevalt väiksematest piirmääradest. (Karlsson ja Österberg, 2009, p.124)

Piiriülene kaubandus on eksisteerinud alates sellest ajast, kui on olnud riikide vahelised piirid. Piirid on selgelt kaardistatud või maastikul tähistatud ning need raskendavad inimeste ja kaupade liikumist riigiti. Majanduse põhiteooria kohaselt juhib piirikaubanduse ulatust ja mahtu sama loogika kui üldises kaubanduses ehk piiriülest kaubandust mõjutab see, milliseid kaupu ja milliste hindadega erinevates kohtades müüakse. Oluline on ka nõudlus kaupade järele, tarbijate ostujõud ning reisikulud. Kõik eelpool nimetatud tegurid

avaldavad mõju piiriülese kaubanduse mahule ja sagedusele. (Karlsson ja Österberg, 2009, p.118)

Riigipiirid võimaldavad kontrollida kaupade, teenuste, inimeste ja kapitali liikumist riikide vahel. Üks olulisemaid EL-i majanduspoliitika valdkondi on ühtse turu poliitika, mille eesmärk on kõrvaldada liikmesriikide vahelised piiriülesed kaupade, teenuste, kapitali ja tööjõu liikumise tõkked (Martens, 2013, lk 2). EL-i mõistes on riigipiirid takistuseks riikidevaheliseks koostööks, majanduskasvuks ja ülepiiriliste regioonide lõimumiseks, mistõttu on EL-i siseselt kaotatud tehnilised, õigusalsed ja bürokraatlikud tõkked ning on loodud piirideta ühtne turg. (Spierings & van der Velde, 2008, p. 499) Riikide maksusüsteemid tekitavad erinevusi hindades, mistõttu otsustavad inimesed soetada erinevaid kaupu, sealhulgas kütus, alkohol, tubakatooted jms teiselt poolt piiri odavamalt (Asplund *et al.*, 2007, p. 145). Väikesed vahemaad ning suured hinnaerinevused on EL-is peamiselt Taani ja Rootsi ning Soome ja Eesti vahel (Karlsson and Tigerstedt, 2005).

Lisaks on piirikaubanduse oluliseks teguriks elukoha kaugus piirist. Naaberriiki suundutakse kaupu ostma juhul, kui hinnaerinevus on piisavalt suur ning see kaalub üles edasi-tagasi sõidu- ja ajakulu. Paljudele ostjatele on oluline mitmekesine, kvaliteetne ja erinev kaubavalik ning poodide pikem lahtiolekuaeg, meelelahutus ja teistsugune keel. (Spierings & van der Velde, 2008, p. 501)

EL soosib kaupade, inimeste ja kapitali vaba liikumist, mistõttu on loodud EL siseselt ühtne turg, kus takistused erinevad EL ja kolmandate riikide vahelistest piirangutest. Kui selline võimalus on loodud, siis toob see endaga kaasa riikide vahelise piirikaubanduse tulenevalt kõrgetest hinnaerinevustest. Lisaks, kui vahemaad ei ole suured, nagu Eesti ja Läti vahel, siis on inimestel lihtsam naaberriikidesse sõita ning see ei too endaga kaasa liigseid kulutusi.

Piirikaubanduses on oluline ka see, kas tegemist on ametliku või mitteametliku piirikaubandusega, kuigi mitteametlikul ja ametlikul piirikaubandusel on vahet teha keeruline. Üheks võimaluseks on eristada üksteisest legaalsed ja mittelegaalsed kaubad. Enamik piirikaubandust esineb tarbekaupades kuigi ollakse arvamusel, et piirikaubandus põhineb illegaalsetel kaupadel nagu narkootikumid, relvad jms. Piirikaubandus on mittelegaalne mitmete riikide piirkondadega, kuna välditakse ametlikke protseduure ja kanaleid. (Little, 2010, p. 159)

Eesti tarbimist mõjutab tugevalt naaberriikides toimuv ja ka vastupidi. Suurenenud piirikaubandus on toimunud Eestis alates EL-iga liitumisest, aga varasemalt on piirikaubandust esinenud peamiselt põhjapiiril. Eesti ja Läti alkoholi hinnad on erinenud juba mitu aastat ning alkoholi ostu kasv Lätis algas juba 2015. a. Lisaks, 2016. a avati esimene alkoholi piiripood ning algselt oli piirikaubanduse objektiks peamiselt kange alkohol. 2016. a piirikaubanduse tõttu saamata jäänud aktsiisi maht oli ca 11 miljonit eurot. (Klaos & Kirsipuu, 2018) Ilmestamiseks aktsiiside laekumist viimastel aastatel on autor koostanud Statistikaameti andmete põhjal järgneva tabeli 2, kus on välja toodud 2016-2018. a aktsiisimäärad Eestis.

Tabel 2. Alkoholiaktsiisi ja õlleaktsiisi laekumine riigieelarvesse (Statistikaamet, 2018a)

Periood	Aktsiis	1.kvartal	2.kvartal	3.kvartal	4.kvartal	Kokku
2016. a	Alkoholiaktsiis	87 744 000	40 154 000	59 696 000	63 452 000	251 047 000
	Õlleaktsiis	9 860 000	11 787 000	18 514 000	10 926 000	51 089 000
2017. a	Alkoholiaktsiis	80 562 000	44 668 000	55 981 000	47 787 000	229 000 000
	Õlleaktsiis	10 965 000	17 921 000	18 167 000	9 838 000	56 892 000
2018. a	Alkoholiaktsiis	87 300 000	38 065 000	54 279 000	55 724 000	235 370 000
	Õlleaktsiis	18 398 000	11 108 000	18 475 000	15 627 000	63 609 000

Tabelist 2 nähtub, et alkoholiaktsiisi laekus 2017. a ca 20 miljonit eurot vähem kui 2016. a. Õlleaktsiisi laekus ca 5 miljonit eurot rohkem. Alkoholiaktsiisi jäi 2017. a laekumata ca 55 miljonit eurot prognoositust (ERR, 2018). Samas kui võrrelda 2017. a ja 2018. a, siis on alkoholiaktsiisi laekunud rohkem, k.a õlleaktsiisi. Põhjustajaks võib olla lisatulu laekumine tulenevalt kõrgematest aktsiisimääradest.

Eelmises alapeatükis toodi välja sooduspiirmäärade selgitus, aga teises alapeatükis soovitakse lisaks kirjeldada, kuidas Lätist ostmine mõjutab omakorda väiketootjaid. Väikeettevõtjad on arvamusel, et Eestis tuleks aktsiisi sooduspiirmäära tõsta. See tooks omakorda kaasa suurema käibemaksu ja ka tööjõumaksude laekumise, sest enamus pruulikodadest asuvad väljaspool Tallinna pakkudes elatise teenimise võimalust piirkondades, kus töökohti on vähe. Hetkel ei ole ükski väikepruulikoda jõudnud aktsiisisoodustuse piirini ehk praegu see negatiivset mõju riigieelarvele kaasa ei too, aga tulevikus võib, kui ületatakse sooduspiirmäära. (Parel, 2018)

Iga päev sõidab Läti piiripoodidesse viis 30 000 liitrit mahutavat veokit õllega, mis teeb päevas 150 000 liitrit ja nädalas 750 000 liitrit, mis on rohkem kui väiketootjate aastane toodangumaht. Väiketootjate, kes ületavad 600 000 liitri piirmäära, ja suurtootjate, kelle tootmismahud on sadu miljoneid liitreid, tootmismahutude vahe on peaaegu 200-kordne. Samas aga rakendatakse neile samasugust maksukoormust. Võrdluseks võib tuua Läti, kus rakendub soodusaktsiis tootjatele, kes ei ületa 5 miljoni liitri piiri või Soome, kus piiriks on 15 miljonit liitrit. Eesti praegune aktsiisipoliitika muudab väiketootjate tegutsemise keeruliseks. (Parel, 2018)

Õlleaktsiisi tõus on vähendanud lahja ja kange alkoholi maksustamise vahet. Kui valitsus nelja aasta jooksul aktsiise ei tõstaks ega langetaks, siis võiks turg hakata taastuma. Õlleaktsiiside kiire tõus tõi kaasa piirikaubanduse, mitte suuremad tulud riigile ning 2018. a prognoositi riigieelarvesse 6 miljonilist puudujääki. (Kalv, 2018) 2018. a esimesel poolaastal laekus alkoholiaktsiisi iga kuuga vähem võrreldes eelmise aastaga, mistõttu on piirikaubandus kasvanud 1,5 aastaga suuremahuliseks. (Statistikaamet, 2018a)

EL-s on loodud ühtne turg kaupade, inimeste ja kapitali vabaks liikumiseks. EL riikides on aga hinnaerinevused tulenevalt riikide erinevatest maksusüsteemidest ning see kohandab inimesi otsima alternatiivseid lahendusi, kuidas ja kust soetada kaupu soodsamalt. Piirikaubanduse ulatust mõjutavad hinnaerinevused, impordikvootide olemasolu, piirikontrolli raskusaste, piiripunktide arv, liiklusinfrastruktuur, piiriületamise motiivid jne.

Viimase paari aasta jooksul on aktsiise tõstetud rohkem kui varasemalt, eesmärgiga vähendada inimeste tarbimist ning tuua riigieelarvesse tulu, aga soovitud tulemust ei ole õnnestunud saavutada. Autori hinnangul on aktsiiside tõstmisel saadavaid tulusid ebatäpselt prognoositud. Kuna piirikaubandus mõjutab otseselt kõige enam aktsiide laekumist, siis järgmises alapeatükis kirjeldab autor, kuidas laekumine ning piirikaubandus omavahel seotud on.

1.3 Piirikaubanduse ja alkoholiaktsiisi seos

Piirikaubanduse ja salakaubanduse põhjusteks on suured erinevused naaberriikide aktsiisimäärades. Aktsiisipoliitika järgimisel on oluline, et arvestatakse kõiki olulisi tegureid, mis võivad mõjutada aktsiisilaekumisi. Samas ei tohi unustada, et aktsiisid

peaksid täitma tarbimise vähendamise eesmärgi. Viimastel aastatel on alkoholi aktsiisimäärasid pidevalt tõstetud ning kolmandas alapeatükis annab autor ülevaate, kuidas on alkoholiaktsiis ja piirikaubandus omavahel seotud ning mis mõju see avaldab riigieelarvele ja majandusele.

Kõrge aktsiisimääraga riikides mõjutab aktsiisilaekumisi piirikaubandus ja salakaubandus. Piirikaubandus on levinum riikides, kus on suur aktsiisimäärade erinevus võrreldes naaberriikidega, nt Soome ja Eesti. (Cnossen, 2006, p. 9). Eesti liitus EL-iga 2004. a, mis tõi kaasa suuri muutusi Soomele, kuna seal ei piiratud EL-i siseselt enda tarbeks maksuvabalt alkoholsete jookide impordikoguseid ning Eesti hinnatase oli võrreldes Soomega madal, mis tõi endaga kaasa suureneva piirikaubanduse (Korolainen & Österberg 2004, p. 190). Sellest tulenevalt otsustati vähendada alkoholiaktsiisi Soomes 33% võrra. (Österberg *et al.* 2014, p. 243).

Efektiiitse aktsiisipoliitika loomine piiriülese kaubanduse tingimustes on raskendatud, kuna tarbijad on tundlikud hinnatõusu suhtes. Piiriülese kaubanduse vähendamiseks tuleks vähendada aktsiisimäärasid naaberriikide tasemele. Kui Eesti langetaks aktsiisimäärad Läti tasandile vähendaks see piirikaubandust, aga aktsiisipoliitika ei täidaks enam tarbimist reguleerivat eesmärki, kuna alkohol oleks kättesaadavam ning selle tarbimisega seotud probleemid ei väheneks. Alkoholipoliitika kujundamisel on oluline arvestada mõlema eesmärgiga, nii tarbimise reguleerimise kui ka riigitulude saamisega. (Teedla, 2015, lk 12) Ka Sopek on arvamisel, et alkoholsete jookide hinnatõus toob kaasa tarbimise vähenemise (Sopek, 2013, p. 2).

Mitmed piirikaubanduse uuringud on välja toonud, et aktsiisimäärade muutused ühes riigis, võivad kaasa tuua negatiivseid tagajärgi naaberriikides. Hinnalähenedamine on ühtse turu toimimise seisukohalt oluline ning on tehtud erinevaid algatusi, et ühtlustada EL-i aktsiisimaksude ja kaudsete maksude määrasid.

2018. a detsembris oli Riigikogus esimesel lugemisel Reformierakonna fraktsioonilt esitatud ATKEAS-e muutmise seaduse eelnõu. Selle eesmärgiks oli langetada alkoholi aktsiisimäärad samale tasemele nagu need olid 2017. a veebruaris. Langetamisega sooviti peatada alkoholiturism Lätti, suurendades sellega Eesti eelarvetulusid ja parandades rahva tervist. Nii nagu suurendasid aktsiisitõusud piirikaubandust nii on võimalik nende langetamisega ka piirikaubandust tagasi pöörata. (Sõerd, 2018) Praeguseks

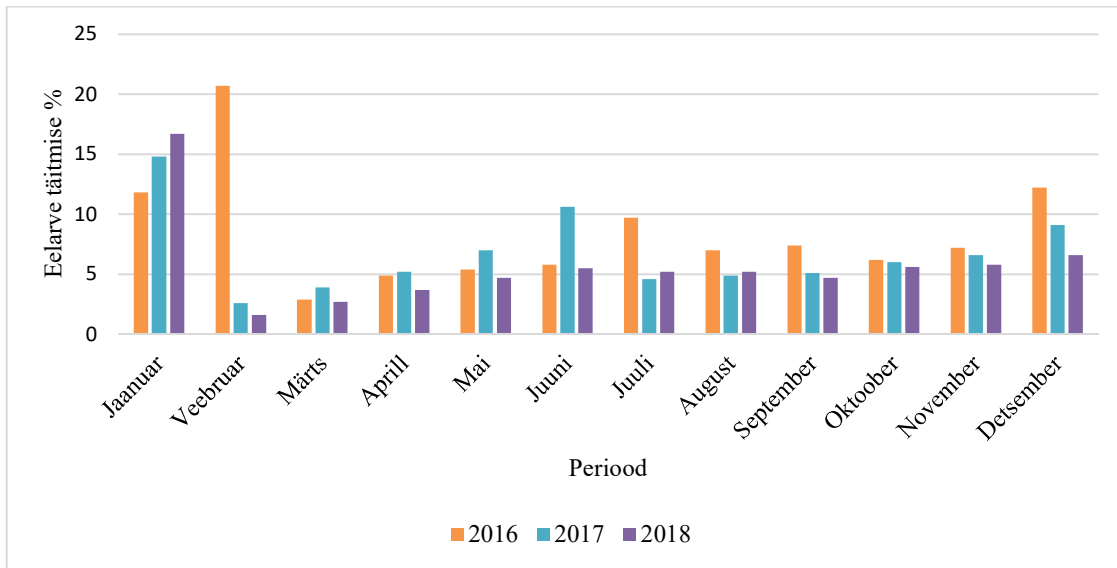
seadusemuudatus jõustunud ei ole, aga jäeti ära 2019. a planeeritud aktsiisitõus (Eelnõude Infosüsteem, 2019).

Alkoholsete jookide piirikaubandus eksisteerib seni kuni see on inimestele soodsam kui koduriigist alkoholi ostmine. Hindade ja maksude erinevused on olulised alkoholi piiriülese kaubanduse ulatuse määramisel. Kui naaberriikide maksumäärad vähenevad, väheneb ka piiriülese kaubanduse maht. Samas võib piiriülene kaubandus suurendada, kui muutuvad impordikvoodid või piirikontrolli tase. (Swedish National Institute of Public Health, 2009, p. 30) Alkoholsete jookide hinnatõus võib vähendada tarbimist, kuid alati pole võimalik ette näha inimeste käitumist (Sopek, 2013, p. 2).

Alkoholiaktsiisi mõjude hindamisel on mitmeid aspekte ning seetõttu jääb mõjude prognoosimisel lihtsalt arvamist väheks. Üks aspekte on naaberriikide hinnatasemed, lisaks majanduse konkurentsivõime, majanduse tsüklilisus ning majanduses soovitud struktuurilised muutused. Riigi konkurentsivõime väheneb, kui hinnad tõusevad teistest riikidest kiiremini ning see ei ole põhjustatud parematest toodetest või kiiremast tootlikkusest. Alkoholikaktsiisi tõstmine ei põhjusta laialdast hinnatõusu kuna alkohol ei ole teiste toodete tootmissisend. Alkoholikaktsiiside tõstmine ei ole kogu majanduse konkurentsivõime seisukohast oluline ning mõju piirdub alkoholitootjate ning teenindus- ja turismisektoriga. (Arumäe, 2018)

2019. a alkoholikaktsiisi tõus otsustati ära jätta eelkõige piirikaubanduse riskide maandamiseks ja olukorra stabiliseerimiseks. 2016. ja 2017. a tekkis piirikaubandus just Läti suunal, mis 2018. a moodustas 22,5% alkoholi legaalselt müüdavatest kogustest, mida varasemalt müüdi Eestis. Piirikaubanduse üheks tekkepõhjuseks on Soome ostuturistide vähenemine Eestis, kuna hinnavahe Eestis ja Soomes on väiksemad kui varasemalt. Inimesed, kes soovivad osta suuri koguseid suunduvad pigem Läti kaupu ostma kuna suurte koguste soetamisel tasub sõit ära. (Rahandusministeerium, 2018a)

Esimeses alapeatükis tõi autor välja aktsiisimäärad perioodil 2016-2019. a. Kõige suuremad muutused aktsiisimäärades toimusid 2017. a, kui kõigi alkoholigruppide aktsiisi tõsteti. 2017. a tõsteti aktsiisimäärasid kaks korda, nii veebruaris kui ka juulis. Õlleaktsiis kahekordistus vaadeldaval perioodil, olles endiselt kõige madalam. Järgnevalt toob autor välja alkoholikaktsiisi laekumise riigieelarvesse perioodil 2016-2018.

Joonis 1. Alkoholiaktsiisi laekumine riigieelarvesse 2016-2018.a protsentides
(Statistikaamet, 2018a)

Joonisel 1 on välja toodud 2016-2018. a alkoholiaktsiisi laekumine riigieelarvesse protsentuaalselt. Jooniselt nähtub, et vaadeldaval perioodil on alkoholiaktsiisi laekunud vähem, kui on eelarvesse planeeritud. Kõige väiksem laekumine on iga aastast olnud märtsi ning aprillikuus, jäädes alla 5% ehk ca 7 miljonit. Kõige suurem laekumine on olnud jaanuari kuus ehk ca 29 miljonit (üle 10%). Märnatav erinevus on ka veebruaris, kui 2016. a laekus alkoholiaktsiisi ca 20% (51 miljonit), aga 2017. a 2,6% (40 miljonit) ning 2018. a ainult 1,6%. Selle põhjal võib järeldada, et riik on prognoosinud laekuvad alkoholiaktsiisi tulud kõrgemaks ning suur osa tuludest jääb saamata tulenevalt kõrgetest aktsiisimääradest.

Rahandusministeeriumi hinnangul ei tooks aktsiisilaugetused riigieelarvesse suuremat laekumist, vaid viiksid tulu hoopis välja. Ehk, kui langetada alkoholiaktsiis Läti tasemele, siis vähenevad riigieelarve maksulaekumised. Suurem osa tarbitavast alkoholist ostetakse endiselt Eestist ning Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt on Läti piirikaubanduse osa 2018. a ca 25% Eesti alkoholi müügist. Seetõttu väheneks aktsiiside langetamisel aktsiisilaekumine Eestisestelt müükidelt, mida kompenseeriks tarbimise kasv. Samas püsib risk, et piirikaubandus ei vähene piisavas ulatuses, kuna piiripoodide hinnad jäävad madalamaks kui Eesti kaubanduses. (Rahandusministeerium, 2018a)

Alkoholiaktsiisi on alates aktsiisimäärade tõstmisest laekunud riigieelarvesse vähem – 2017. a 11,6% vähem kui 2016. Samas suurenes 2017.a õlle ja lahjade kääritatud jookide

osakaal aktsiisilaekumistest, mis on ilmselt tingitud aktsiisitõusudele eelnenud varumistest. Aktsiisi alalaekumine on põhjustatud vähenenud siseriiklikust müügist, mida kompenseeritakse tarbijate toodud Läti alkoholiga. Lisaks, 2017. a seisuga oli alkoholiaktsiisi osatähtsus langenud ca 0,5%. (Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 17)

Sotsiaalministeeriumi uuringu kohaselt on alkoholitarbijate osakaal viimase 10. a jooksul langenud ning igapäevase alkoholitarbijaid on keskmisest enam meeste ja üle 1 000-eurose netosissetulekuga inimeste seas. Igapäevaselt tarbib alkoholi 19% vähemalt 15 aastastest elanikest. Alkoholi tarbimine on vähenenud eelkõige vanuserühmades 25-34 ning 75 ja vanemad. Uuringust selgub, et eelkõige on alkoholitarbimine vähenenud Kesk-Eesti elanike seas, kelle netosissetulek on 401-650 eurot. (Vainu, 2018, lk 3-8)

Vastanutest enamus (77%) on veendumusel, et odavam alkoholi nimel spetsiaalset reisi selleks ette ei võeta, alla poole (39%) vastanutest on ostnud naaberriikidest odavamat alkoholi ning 10% on odavam alkoholi nimel võtnud ette spetsiaalse reisi. Alkoholituristide osakaal on keskmisest suurem nooremates vanuserühmades. (Vainu, 2018, lk 10-14) Konjunktuuriinstituut (2018) on uuringutega jõudnud samuti järelduseni, et nooremas eas ostetakse rohkem alkoholi. Ootuspäraselt on alkoholituristide osakaal kõrgeim Lääne- ja Lõuna-Eestis. Vastustest selgub, et alkoholi tarbivatest elanikest 35% hinnangul on nende alkoholitarbimine 2017. a varasemaga võrreldes vähenenud ja 7% hinnangul tõusnud (Vainu, 2018, lk 10-14)

Kantar Emori (2018) läbi viidud uuringu eesmärgiks oli jälgida trende piiriülese kaubanduse mõjus alkoholi ostmisele. Sihtgrupiks olid Eesti alalised elanikud vanuses 18-74 aastat ning uuringu käigus küsitleti 1102 inimest. Selleks, et garanteerida valimi vastavust elanikkonna tegelikule jaotusele, kasutati valimi moodustamisel kvoote soole, vanusele, rahvusele ja elukohale. Uuring viidi läbi veebiintervjuudena ning küsitlustöö toimus 12-20.09.2018. (Kantar Emor, 2018, lk 2)

Emori uuringu 86% vastajatest kirjeldasid, et on ostnud alkoholi uuringueelsetel kuudel ning tulemus oli suurem kui kevadiste uuringute käigus. Igapäevase alkoholiostjaid on aastaringselt ca viiendik elanikkonnast. Meeste ja naiste osakaalud on peaaegu võrdsed, aga Lätist alkoholi ostnute hulgas on mehed ülekaalus. Lisaks, Lätist alkoholi ostjad on enamjaolt eestlased ning nooremas eas isikud. Lätist alkoholi ostnute osakaal on 41% elanikkonnast ning võrreldes eelmise aastaga on see tõusnud 10%. Analüüsist ilmneb ka,

et 19% on Lätist alkoholi soetanud kord paari-kolme kuu tagant või sagedamini ning 29% on Lätist alkoholi soetanud 1-2 korda 2018. aasta jooksul. (Kantar Emor, 2018, lk 3)

Alkoholiostjatest 48% on 2018. a jooksul ostnud alkoholi Lätist ja sagedasemad ostjad on mehed vanuses 35-49 aastat ning Lõuna-Eesti kodanikud. 1-2 korda aastas Lätist alkoholi soetanud on enamasti 18-34 aastased tallinlased. Lätist alkoholi ostnutest üle poole kirjeldavad, et Lätis käigu eesmärgiks oli kas töö, puhkus vms ning Lätis viibides osteti ka alkoholi. 26% läksid Lätti spetsiaalselt alkoholi ostma ning 21% läksid eesmärgiga osta muud kaupa, kuid osteti ka alkoholi. (Kantar Emor, 2018, lk 3)

2017. a hakkas lisaks kange alkoholi piirikaubandusele kasvama ka lahja alkoholi ja õlle osakaal piiriüleses kaubanduses ning Rahandusministeeriumi hinnangul oli 2017. a saamata jäänud aktsiisi maht ca 34 miljonit eurot. Aktsiisitõusu tagajärjel laekub rohkem tulu Eestis ostetud alkoholilt, mis ületab piirikaubanduse mõju. Alkoholi müüjate sõnul on alkoholi müükide mahud vähenenud ning suurem osa kahanemisest toimus Lõuna - Eesti kauplustes. Läti piirikaubandus mõjutab eelkõige Lõuna - Eestit, kuna sealsetel inimestel on lihtsam minna Lätti kui Põhja- Eestis elavatel inimestel. (Klaos & Kirsipuu, 2018)

2017. a teisest poolest on põhjapiiril müüdavad alkoholi kogused samuti vähenenud. Seda kajastasid nii sadamapoodide käibed kui ka laevadel müüdüd alkoholi kogused. Statistikaameti andmete kohaselt on Eestis majutuvate soomlaste arv vähenenud alates 2017. a. Turistide arv pole vähenemas, vaid muutumas on külastavate turistide profiil ehk alkoholituristide arv on kahanemas. (Klaos & Kirsipuu, 2018)

Põhja-Eestis müüdava alkoholi vähenemine näitab, et soomlased ei tule enam Eestisse odavat alkoholi ostma, vaid pigem külastavad Eestit teistel eesmärkidel. Tõusnud aktsiisid mõjutavad peale alkoholitootjate ka paljusid teisi tegevusvaldkondi nagu meelelahutus, toitlustus jms, kuna alkoholi müügil on suur osa meelelahutust ning toitlustust pakkuvate ettevõtete tulust.

Turu-uuringute AS küsitlusuuringust selgus, et 77% eestlastest ei ole valmis odavama alkoholi nimel reisima. Uuringu eesmärgiks oli saada teada, kas piiri tagant alkoholi ostmise ja varumise on mõjutanud inimeste tarbimist. Tarbimine on keskmisest suurem nende seas, kes on käinud alkoholi ostmas Lätis, mistõttu on seos madalama hinna ja tarbimise suurenemise vahel olemas. Odavamalt alkoholi lähevad ostma peamiselt

sagedased alkoholitarbijad ning Lõuna-Eesti elanikud. Uuring siiski ei näita, et alkoholitarbimine oleks piiriüleste ostude tõttu kasvanud. (Kaubandus, 2018)

Eestis tarbib iganädalaselt alkoholi 19% vähemalt 15- aastastest elanikest ning meeste ja kõrgema sissetulekuga elanike seas on enam alkoholi tarbijaid. 2017. a on alkoholi tarbimine suurenenud võrreldes varasemaga 7% elanike seas, 59% seas on tarbimine jäänud samaks ning 35% hinnangul on vähenenud. (Eesti Konjunktuuriinstituut, 2017)

KPMG Baltics OÜ viis 2018. a koostöös Eesti Maksumaksjate Liiduga läbi uuringu, mille eesmärgiks oli välja selgitada, milline oleks optimaalne aktsiiside vahe Lätiga, mille juures Eesti alkoholiaktsiis ja käibemaksu laekumine oleks parim ning piirikaubandus minimaalne (KPMG, 2018, lk 4). Uuringust selgub samuti, et kõige enam piirilt ostetavaks joogiks on õlu ja kange alkohol ning õlut osteti ühe ostja kohta ligikaudu 5 kasti (KPMG, 2018, lk 4).

Küsitluse vastustest nähtub, et kui 0,5 liitrise viina hinnavahe Lätiga oleks alla 1 euro ning õllekohvri hinnavahe alla 2 euro, siis 90% vastanutest enam Läti alkoholi ostma ei läheks. Paljud jaemüügiketid on valmis juurdehindlust vähendada 5-6% tasemele, kui see vähendaks piirikaubandust. KPMG on arvamisel, et optimaalse hinnavahe saavutamiseks Lätiga tuleks 2020. a aktsiisimäärad langetada ennekõike õllel ja kangel alkoholil ning selle tagajärjel kaoks ka piirikaubandus. Läbi viidud uuringu kohaselt oleks aktsiisimäärade langetamisel positiivne mõju riigieelarvele aastas ligikaudu 101 miljonit eurot. (KPMG, 2018, lk 15)

Eelnevat kokku võttes oli alkoholiaktsiisi kõige suurem tõus 2017. a, kui aktsiise tõsteti kaks korda. Aktsiisitõus oli planeeritud ka 2019. a, aga olulisel määral suurenenud piirikaubanduse tõttu otsustati see ära jätta. Piirikaubandus eksisteerib seni kuni naaberriikides on odavamad hinnad ning sõit sinna tasub end ära. Viimastel aastatel on alkoholiaktsiisi laekumine olnud väiksem kui esialgu planeeriti, kuna ei osatud ette näha nii suurt piirikaubanduse tõusu. Aktsiisimäärade langetamine varasemale tasemele ei pruugi aktsiisituluseid suurendada ja piirikaubandust vähendada. Järgnevas peatükis analüüsib autor läbi viidud küsitluse tulemusi ning piirikaubanduse mõju õlleaktsiisi laekumisele.

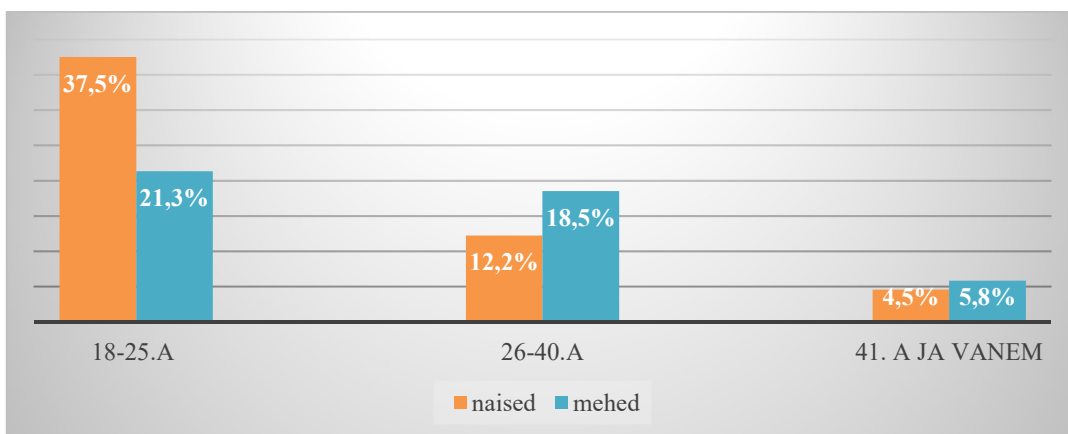
2. PIIRIKAUBANDUSE MÕJU PRAKTIKAS

2.1 Uuringu meetodika ja osalejate kirjeldus

Hindamaks, kuidas piirikaubandus mõjutab õlleaktsiisi laekumist Eesti riigieelarvesse, viidi läbi küsitlus. Täpsemalt küsitleti täisealisi isikuid, kellel on seaduse alusel õigus alkoholi soetada. Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 15.12.2018-15.01.2019 ning küsimused olid suunatud 2018. a kohta. Küsitluses kasutati mugavusvalimit ehk vastajad valiti kättesaadavuse alusel. Küsitlus koosnes 16st põhiküsimusest ja 3st profiili määratlemise küsimusest ning küsitlus viidi läbi *Google Docs* küsitluse keskkonnas (vt lisa 1). Küsitluse andmete analüüsimiseks kasutati *Exceli* programmi.

Küsitluse valim ehk vastajate hulk oli 244 inimest, aga tulemuste analüüsimisest jäeti välja vastajad, kes ei tarbinud ning ei ostanud 2018. a alkoholi/õlut Lätist. Vastustest nähtub, et kõigist vastajatest 55% moodustasid naised ning 45% mehed. Selle põhjal saab järeldada, et naiste ja meeste osakaal vastanutest oli üsna sama. Kõige enam vastajaid oli vanusegrupis 18-25 a. ning nendest enamuse moodustasid naised (vt joonis 2).

Kuna 18-25 a. osakaal oli vastanutest oluliselt suurem kui teiste vanusegruppide osakaal, siis objektiivsema hinnangu andmiseks aktsiisikahjule muudeti valim esinduslikuks kasutades vanusegruppide analüüsimisel kaale (vt lisa 3). Järgnev joonis näitab tulemusi enne kaalude leidmist, et anda ülevaade vastajate osakaalust vanusegruppide lõikes.

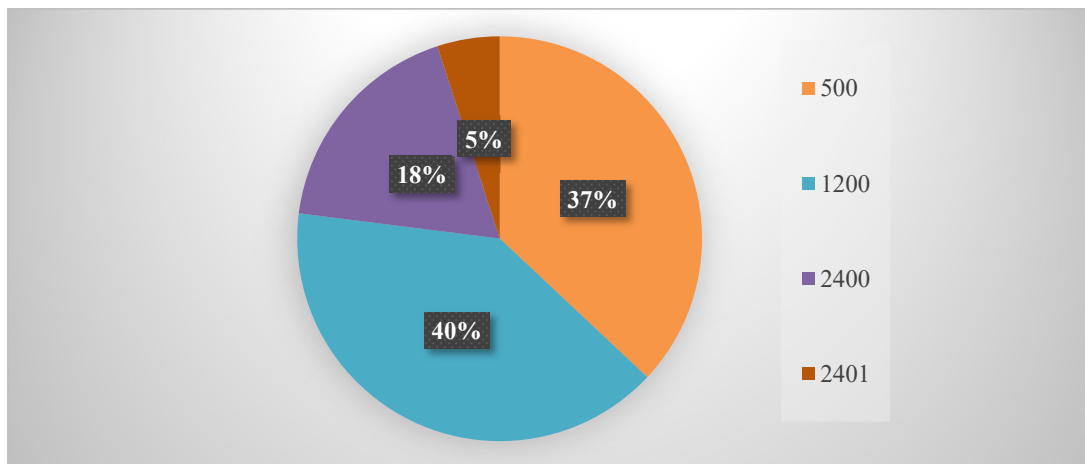

Joonis 2. Küsitluses osalenute sooline jaotus vanusegruppide põhjal (% vastanutest)
(autori koostatud lisa 1 alusel)

Profiili määratlemiseks küsiti järgmisi küsimusi: sugu, vanus ning ligikaudne sissetulek. Küsimuste vajalikkus seisnes selles, et varasematest uuringutest, mille tulemustega autor enda tulemusi võrdles, on selgunud, et väiksema sissetulekuga isikud soetavad rohkem Lätist alkoholi, kui suurema sissetulekuga isikud ning sugu ja vanus aitavad tulemusi paremini grupeerida ning tõlgendada. Lisaks käivad nooremad inimesed Lätis rohkem alkoholi soetamas, kui vanemad ning autor soovis sellele läbi viidud küsitluse põhjal kinnitust saada.

Vaadates inimeste ligilähedast sissetulekut, siis nähtub vastustest, et kõige rohkem jäi igakuine Lätist alkoholi ostnute sissetulek vahemikku 501-1200 eurot. Statistikaameti andmete kohaselt on tegevusalade lõikes 2018. a 3. kvartali keskmine sissetulek 1291 eurot. (Statistikaamet, 2018b) Selle põhjal saab järeldada, et alkoholiostja keskmine ühe kuu sissetulek on madalam kui Statistikaameti andmetes, mistõttu võib järeldada, et madalama sissetulekuga isikud ostavad Lätist rohkem alkoholi kui kõrgema sissetulekuga isikud.

Kõige rohkem vastajaid oli sissetulekuga 500-1201 eurot ehk ca 40% (vt joonis 3). Kõrgema sissetulekuga inimesed on Lätist alkoholi ostnud peamiselt läbisõidul, aga ei ole selleks spetsiaalselt Lätti sõitnud. Lisaks, alkoholi on kõrgema sissetulekuga inimesed ostnud ainult endale tarbimiseks, mitte sealhulgas sõpradele/tuttavatele. Vastustest nähtub samuti, et meeste alkoholitarbimine on suurem kui naistel.

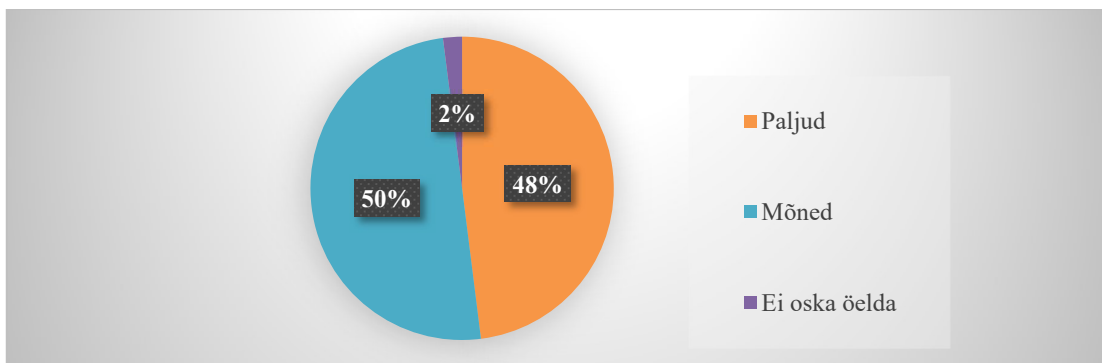
Joonis 3. Vastajate jaotus sissetulekute põhjal eurodes (autori koostatud lisa 1 põhjal)

Läbi viidud küsitluse tulemustest nähtub samuti, et üldjuhul ostavad kõrgema sissetulekuga inimesed alkoholi siis, kui neil on selleks vajadus ning määravaks pole alkoholi hind. Läbi

viidud küsitlusest selgub, et kõrgema sissetulekuga inimesed suunduvad vähem Lätti alkoholi ostma, kui madalama sissetulekuga inimesed. Madalama sissetulekuga inimesed mõtlevad rohkem, millele oma raha kulutada ning eelistavad osta odavamaid kaupu. Seega madalama sissetulekuga inimene eelistab sõita Lätti alkoholi ostma, kus see on tema jaoks praktilisem ja odavam. Lisaks alkoholile on Lätist võimalik soetada odavamalt ka muid kaupu, milleks on kütus, ehituskaup, toidukaup ning riided. 2017. a läbi viidud uuringu kohaselt osteti Lätist 2017. a keskmiselt 725 euro eest kaupu ning isikud, kes sõitsid spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma, ostsid kaupu keskmiselt 1070 euro eest. (Konjunktuuriinstituut, 2017, lk 38).

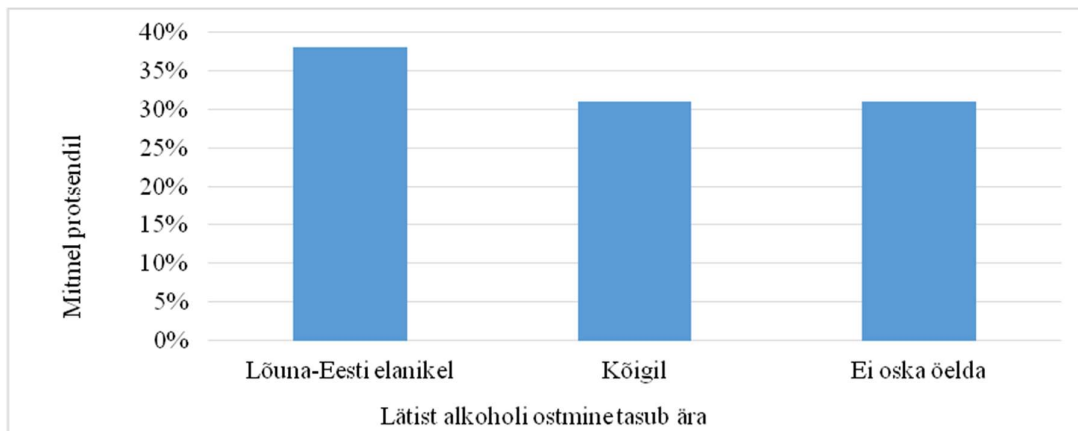
Kõigi küsitluses osalenute vastustest nähtub, et naised ostavad ning tarbivad peamiselt veini ja vahuveini (ca 81%) ning mehed õlut ja kanget alkoholi. Kui vaadelda eraldi naiste ankeete, siis nähtub, et spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma läinud naise on ainult mõned (ca 12%). Peamiselt ostavad naised alkoholi Eestist või on ostnud seda Lätist läbisõidul. Meeste vastustest nähtub vastupidine ehk Lätti minnakse alkoholi ostma spetsiaalselt ning ostukogused on suuremad ja ostukorv sisaldab erinevaid alkohoolseid jooke, mitte ainult üht liiki jooke.

Üldjuhul vastajad, kes spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma lähevad, ostavad korraga kaasa pigem suuremates kogustes alkoholi ning erinevaid alkohoolseid jooke, mitte ei piirdu kindla joogiga. Samuti nähtub tulemustest, et Lätist alkoholi ostvate vastajate ülekaalu moodustavad noored (18-25 aastased), kelle sissetulek on kuni 500 eurot. Selline tulemus on autori arvates loogiline, kuna väiksema sissetulekuga inimesed otsivad odavamaid alternatiive, et rohkem raha säästa.

Joonis 4. Vastajate tutvusringkonnas olevate isikute alkoholiostud Lätist 2018. a (autori koostatud lisa 1 põhjal)

Lisaks selgus küsitlusest, et 48% vastajate tutvusringkonnas on isikuid, kes käisid 2018. a palju Lätist alkoholi soetamas ning 50% hinnangul käisid mõned. 49% vastanutest plaanib edaspidigi Lätist alkoholi soetada. Küsitluse tulemused näitasid, et 43% vastanutest käis Lätis alkoholi ostmas, mistõttu võib järeldada, et üldpopulatsioonist käib samuti ca 43% Lätis alkoholi ostmas ehk nende põhjal saab teatud tingimustel arvutada aktsiisikahju, mis vastanute põhjal arvutati. Samas kuna uuringus kasutati mugavusvalimit, siis võivad tulemused reaalsusest erineda, sest mugavusvalimiga nii kategooriliselt üldistada ei saa. Selleks, et hinnang oleks objektiivsem, leiti valimi vanusegruppidele kaalud, et valim oleks esinduslik ning aktsiisikahju hinnang realistlikum. Järgnev analüüs on kaalumata andmetega kuna tasuvuse analüüsimiseks ei ole vajalik kasutada kaale.

Joonis 5. Lätist alkoholi ostmise tasuvus vastuste lõikes (autori koostatud lisa 1 põhjal)

Vastajatelt küsiti arvamust, et millistest piirkondadest kaupade ostmine Lätist tasub end ära. 38% vastanutest olid arvamusel, et Lätist alkoholi ostmine tasub ära Lõuna-Eesti elanikel ning 31% olid arvamusel, et Lätist alkoholi ostmine tasub ära olenemata, mis piirkonnast Lätti sõites. Lõuna-Eesti elanikel tasub Lätti sõit ära, kuna vahemaa on võrreldes teiste Eesti elanikega lühem ehk kütuse ja ajakulu on väiksem. Samas, kui minna Lätti mitmekesi ning eesmärgiks on soetada erinevaid kaupu suuremates kogustes, siis tasub sõit Lätti ära ka Põhja-Eesti elanikel, kuna kütusekulu saab kõigi reisijate peale jaotada ning sama raha eest saadakse Lätist rohkem kaupu kui Eestist.

Küsitluse tulemustest selgus, et kõigist vastanutest 72% on arvamusel, et eestlased tarbivad alkoholi palju. 21% olid arvamusel, et tarbitakse mõõdukalt ning ainult 3% vastasid, et tarbitakse vähe. 2017. a tarbiti Eestis täiskasvanud inimese (15 aastased ja vanemad) kohta alkoholi 10,2 liitrit, aga Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel on 6 liitrit elaniku kohta

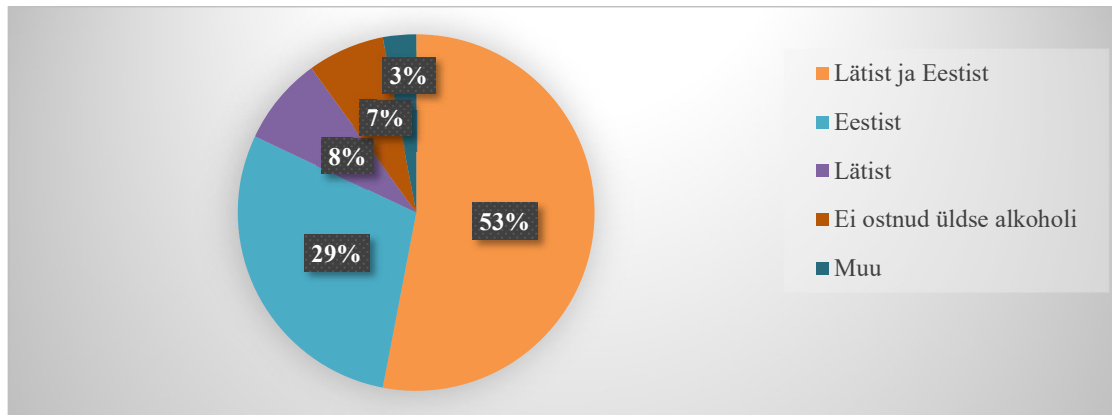
piir, millest hakkavad tekkima olulised kahjud rahva tervisele (Eesti Konjunkturiinstituut, 2018). Sellest tulenevalt võib järeldada, et eestlaste alkoholitarbimine on normi piirist oluliselt kõrgem ning võib ohustada eestlaste tervist.

Autor soovis välja selgitada, kas läbi viidud küsitluse tulemused ühtivad varasemate uuringutega või on need erinevad. Tulemustest nähtub, et üldjoontes kattuvad saadud tulemused varasemate läbi viidud uuringutega. Väiksema sissetulekuga inimesed soetavad rohkem Lätist kaupu tulenevalt madalamatest hindadest ning nooremad inimesed käivad Lätis tihedamini. Järgmises peatükis analüüsitakse vastajate alkoholiostusid Lätist.

2.2 Küsitluses osalenute alkoholi ostud

Küsitluse raames uuriti vastajatelt, kui tihti käiakse Lätist alkoholi ja spetsiifilisemalt õlut ostmas, millistes kogustes alkoholi/õlut kaasa ostetakse, kui suure osa moodustab kaasa ostetud alkohol kogutarbimisest jms. Vastused annavad ülevaate, milline on kõige tarbitavam alkohoolne jook ning kui suure kahju tekitab Lätist ostetud alkohol, peamiselt õlu, Eesti riigieelarvele.

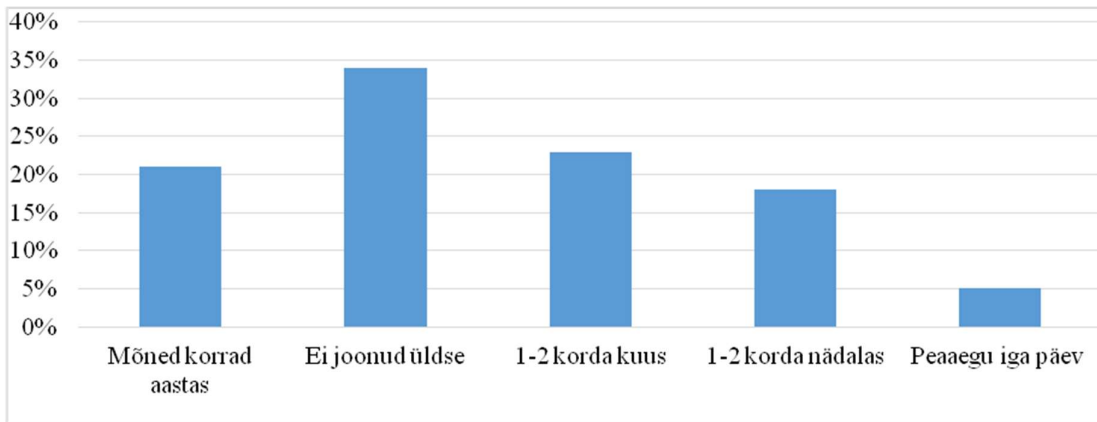
Vastustest nähtub, et kõige rohkem tarbitakse vastajate seas õlut ning veini ja vahuveini – vastavalt 27% õlut ja 28% veini/vahuveini. Kanget alkoholi tarbitakse 28% vastajate seas ning siidrit 15% vastajate seas. Teoorias on autor välja toonud, et Eesti Konjunkturiinstituudi andmetel on kõige tarbitavamaks joogiks õlu ning see ühtib autori läbi viidud küsitluse tulemustega. Sellest tulenevalt saab järeldada, et eestlased eelistavad lahjat alkoholi kangele, mis on olnud valituse alkoholipoliitika üheks eesmärgiks, sest kange alkohol kahjustab rahva tervist rohkem kui lahja alkohol tarbides seda mõõdukates kogustes.

Joonis 6. Vastajate alkoholi ostmise jaotus piirkonna alusel (autori koostatud lisa 1 põhjal)

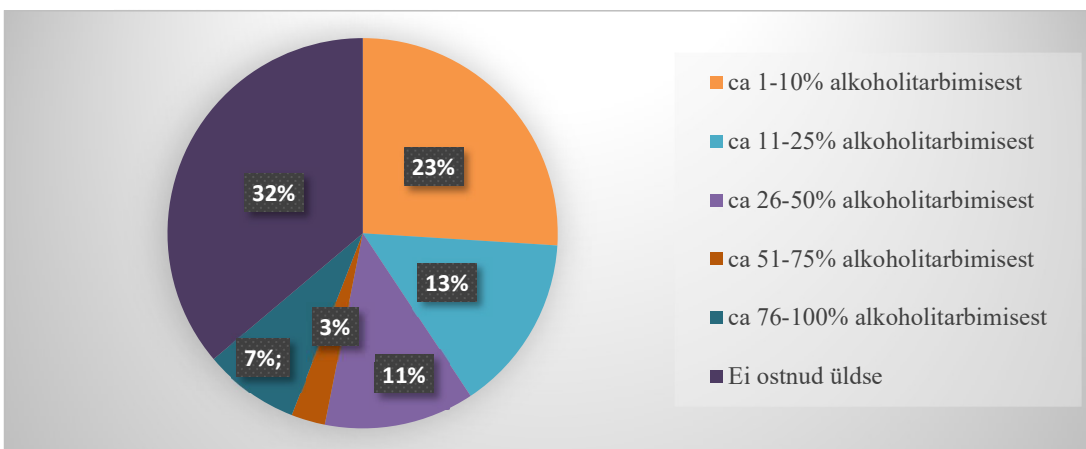
Üle 50% vastanutest on 2018. a ostnud alkoholi nii Eestist kui ka Lätist ning 8% on ostnud alkoholi ainult Lätist. Tulemused näitavad, et üle poole vastanutest on alkoholi ostnud nii Eestist kui ka Lätist ning lisaks on 24 inimest ostnud alkoholi ainult Lätist. 36% vastanutest käis spetsiaalselt Lätis alkoholi ostmas ning 23% ostis läbisõidul. Vastanutest 88% on arvamusel, et Lätist alkoholi ostmise tuleneb Eesti kõrgetest hindadest. Eesti kõrged hinnad on tingitud järjest enam tõusnud alkoholiaktsiisist. KPMG läbi viidud piirikaubanduse uuringust selgus, et kui Eesti langetaks aktsiisimäärasid ning hinnavahe Lätiga väheneks 1-2 eurot, siis inimesed ei suunduks enam Lähti alkoholi ostma, kuna see ei tasuks end enam ära (KPMG, 2018).

Lätist on õlut soetanud 119 vastanut ning vahuveini 97 vastanut. Kanget alkoholi on ostnud 136 inimest ja muud alkoholi 63 inimest. Sellest nähtub, et üldjuhul Lähti alkoholi ostma minnes, ostetakse kaasa erinevaid alkohoolseid jooke, mitte ei piirduta kindla joogiga. Varasemalt läbi viidud uuringutest on selgunud, et Lõuna-Eesti piirkonna inimesed käivad rohkem ja tihedamalt Lätist kaupu soetamas, kui teistes Eesti piirkondades elavad inimesed (Konjunktuuriinstituut, 2017, lk 17). Teoorias on autor välja toonud ka põhjused, millest see tuleneb – liigne aja- ja kütusekulu, mistõttu ei tasu sõit Lähti ära.

Joonis 7. Õlu tarbimine 2018. a (autori koostatud lisa 1 põhjal)

Töö eesmärgist tulenevalt uuriti küsitluse põhjal spetsiaalselt õlu ostmist ja tarbimist. Jooniselt 7 nähtub, et suur osa vastajatest ei joonud 2018. a õlut. Need, kes 2018. a õlut jõid, tarbisid seda enamasti 1-2 korda kuus või mõned korrad aastas. Sellest saab järeldada, et eestlaste õlu tarbimine on pigem madal või normaalne, sest ainult 5% vastanutest tarbis õlut igapäevaselt. Lisaks küsis autor, millistes kogustes on vastajad Lätist õlut kaasa ostnud, et analüüsida selle põhjal Lätti laekuva õlleaktsiisi suurust. Tulemused näitavad, et 244-st vastajast 45% ei ostanud üldse Lätist õlut 2018. a. Lisaks, vastajad, kes ostsid õlut, on seda pigem soetanud suuremates kogustes. Vastajatest 79 inimest on Lätist õlut kaasa ostnud mitu kasti, 33 ühe kasti ning 16 inimest mõned pudelid.

Joonis 8. Kaasa ostetud õlu hinnanguline osa vastajate tarbimisest (autori koostatud lisa 1 põhjal)

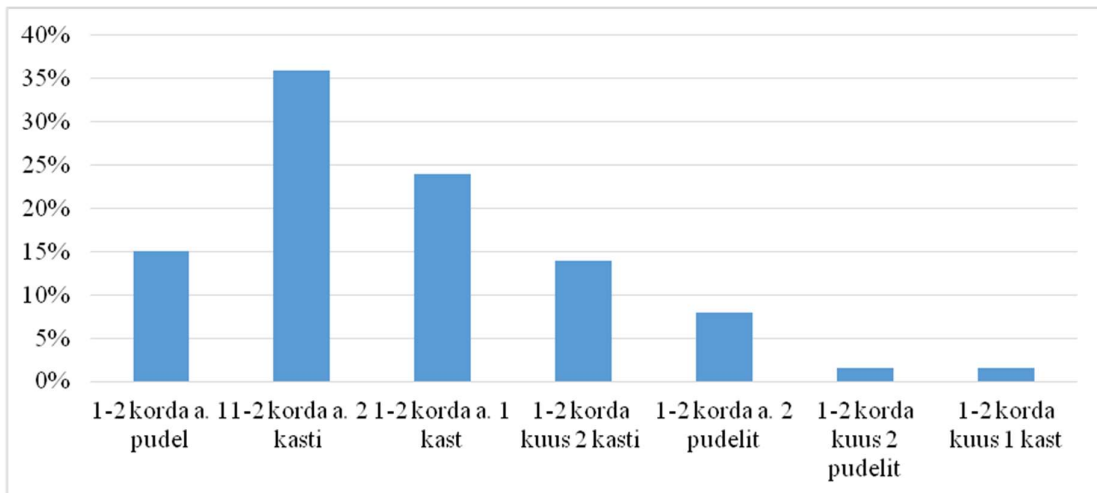
Lisaks arvasid 23% vastanutest, et 2018. a kaasa ostetud õlu moodustas nende alkoholitarbimisest 1-10%, 13% hinnangul moodustas 11-25% ning 11% vastanutest arvasid, et kaasa ostetud õlu moodustas nende alkoholitarbimisest kuni 50%. Sellest nähtub, et on eestlasi, kes soetavad kogu oma tarbitava alkoholi Lätist.

Tabel 4. Lätist ostetud alkoholile kulutatud summad (autori koostatud lisa 1 põhjal)

Vastajad	Alkoholile kulutatud summa
7% (7inimest)	kuni 10 eurot
20% (48 inimest)	11-50 eurot
16% (39 inimest)	51-100 eurot
4% (10 inimest)	101-200 eurot
2% (5 inimest)	201-500 eurot
2% (5 inimest)	üle 500 euro

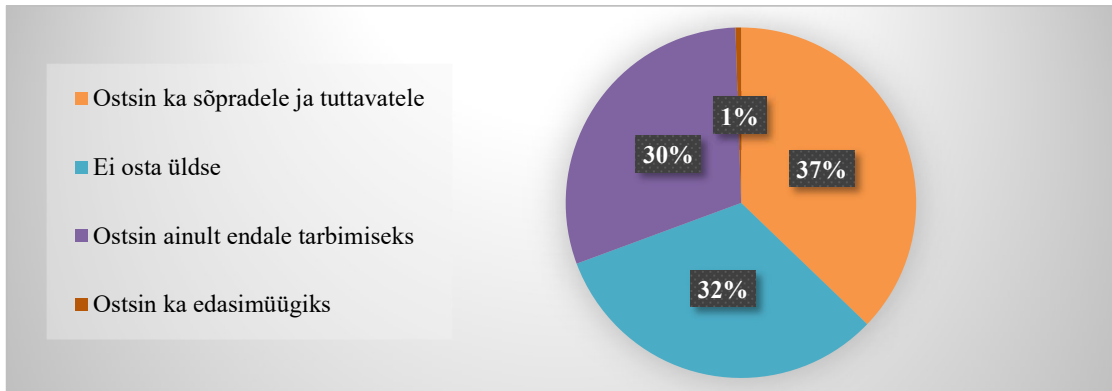
Tabelist 4 nähtub et väikeste ostude tõttu ei hakata spetsiaalselt alkoholi ostmiseks Lätti sõitma. Kõige enam on inimesed ühe Lätis käiguga kulutanud alkoholile raha kuni 50 eurot, samas on ainult mõned vastajad kulutanud alkoholile Lätis 200 eurot või rohkem. Kui soetada Lätist alkoholi mitmeid kordi aastas on kahju juba arvestatav. Selleks, et analüüsida võimaliku aktsiisikahju suurust Eestile, selekteeriti vastajatest välja isikud, kes ostsid 2018. a Lätist õlut – neid oli 122 244-st.

Küsimusele, kui tihti käiakse Lätist alkoholi ostmas olid võimalikud vastusevariandid 1-2 korda kuus, 1-2 korda aastas, ei käi üldse ning ei oska öelda. Analüüsi kaasati vastajad, kes olid valinud vastuseks 1-2 korda kuus/aastas. Vastusevariantide analüüsimisel võeti eelduseks, et vastaja on Lätist alkoholi ostnud 2 korda kuus/aastas. Küsimusele, millistes kogustes vastajad Lätist alkoholi kaasa on ostnud, olid vastusevariandid üks pudel, mõned pudelid, üks kast, mitu kasti ning ei ole üldse ostnud. Viimase variandi valinud jäeti analüüsist välja ning vastusevariantide „mõned pudelid“ ja „mitu kasti“ puhul võeti eelduseks, et on ostetud 2 pudelit/2 kasti. Aktsiisikahju arvutuskäigu eelduseks on võetud õlle alkoholisisaldus 5%.

Joonis 9. Lätist 2018. a alkoholi ostnud vastajate jaotus ostusageduse alusel (autori koostatud, lisa 1 põhjal)

Joonisel 9 on välja toodud Lätist alkoholi ostnute jaotus. Kõige rohkem soetatakse Lätist alkoholi 1-2 korda aastas ning üks või mitu kasti korraga. Mitu korda kuus Lätist alkoholi soetanud vastajaid oli kõige vähem – ca 20 vastajat. Ka teistest esitatud küsimustest on selgunud, et pigem eelistatakse osta alkoholi Lätist harvem, aga suuremates kogustes.

Joonis 10. Lätist alkoholi ostmise endale ja tuttavatele tarbimiseks (autori koostatud lisa 1 põhjal)

Jooniselt 10 nähtub, et 30% ostab alkoholi ainult endale tarbimiseks ning 37% ostab alkoholi ka sõpradele ja tuttavatele. Lisaks, 2018. a ostis Lätist õlut 37% vastanutest ning 14% lasi õlut sõpradel või tuttaval tuua Lätist. Kantar Emori uuringust selgus, et Lätist alkoholi ostnud inimeste osakaal on võrreldes varasema aastaga tõusnud 10%. Selle põhjuseks on ilmselt suur hinnavahe Eesti ja Läti vahel (Kantar Emor, 2018, lk 5).

Autori koostatud küsitluse tulemused näitavad samuti, et mehed tarbivad rohkem alkoholi ning tihedamini kui naised. Lisaks, naised üldjuhul ei lähe spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma, vaid teevad seda pigem läbisõidul, kui üldse. Kõrgema sissetulekuga vastajad ostavad Lätist alkoholi vähem kui madalama sissetulekuga inimesed, mis on mõistetav, kuna soovitakse leida soodsamaid alternatiive.

Eespool tõi autor välja, et õlleaktsiisi laekumine on võrreldes 2016. a suurenenud ehk kõrgemate aktsiisimäärade tulemusel on õlleaktsiisi tulu suurenenud. Lahja alkoholi piirikaubandus suurenes peale 2017. a aktsiisitõuse, kui õlleaktsiisi tõsteti 2 korda, veebruaris ja juulis. Kange alkoholi aktsiis on kõrgem, aga lahjat alkoholi tarbitakse rohkem ning seda just suveperioodil. Ettevõtteid, kes müüvad oma toodangut ka naaberriikides, siis piirikaubandus neid esialgu tugevalt ei mõjuta, kuna saavad kulud kaetud ning teenivad ka tulu Lätti müüdud alkoholilt. Mõju avaldub eelkõige Eestis toodangut müüvatel ettevõtetel.

Vastajad olid üldjuhul arvamusel, et suurenenud piirikaubandus on peamiselt tingitud Eesti kõrgetest aktsiisimääradest ning sõit Lätti tasub end igal juhul ära. Spetsiaalsed reisisid võetakse Lätti ette, kuna sealt saab peale alkoholi ka muid tarbekaupu ning kütust odavamalt soetada.

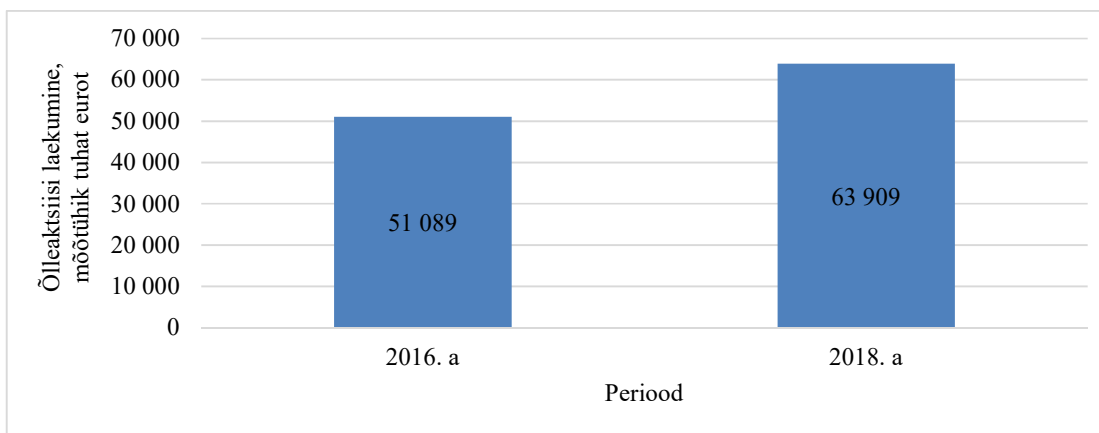
Inimesi ajendab piirile alkoholi ostma Eesti kõrge alkoholi hind, mis omakorda on põhjustatud alkoholiaktsiisi tõusudest. Kui aasta jooksul tõstetakse 2 korda aktsiisimäärasid, siis on mõistetav, et inimesed tunnetavad seda ning hakkavad otsima alternatiive. Piirikaubandus on suurenenud ning selleks, et seda piirata on üheks võimalikuks variandiks aktsiisimäärade alandamine. See ei kaota kogu piirikaubandust, aga inimestel ei tasu enam sõita Lätti, kui hinnavahe väheneb, sest kütuse ja ajakulu ei kaalu väikest hinnavahet üles.

2.3 Hinnanguline aktsiisikahju ja järelused

Alapeatükis hinnatakse Lätti laekuvat aktsiisitulu, aktsiisikahju suurust Eesti riigieelarvele ning tuuakse välja olulisemad järelused tööst, mis selgusid läbi viidud küsitluse tulemuste ning varasemate uuringute analüüsimisel. Lisaks esitatakse autoripoolsed ettepanekud, mis vähendaksid piirikaubandust.

Läti õlleaktsiisi tulu analüüsimiseks arvatati aktsiisitulu Läti 2018. a aktsiisimäära põhjal. Läti aktsiisimäära kasutamine tuleneb sellest, et see kajastab reaalselt tulu õlle aktsiisilt ehk osa, mis jääb Eesti riigil saamata ning mis laekub Läti riigieelarvesse. Kui hinnata aktsiisitõusu mõju laekumisele, siis alkohol, mida ostetakse endiselt Eestist, müüakse kõrgema aktsiisiga ning seetõttu laekub riigikassasse rohkem ning täpsema tulemuse saamiseks tuleb saadud lisatulu lahutada tekkinud kahjust. See tulemus näitab täpsemalt, kui suur kahju on Eesti riigile tekitatud kõrgete aktsiisimäärade tõttu. Lisaks, et laiendada kahju suurust Eesti elanikkonnale, võeti aluseks Eesti täisealise elanikkonna arv, milleks oli 2018. a ca 1 077 278 inimest (Statistikaamet, 2018c). Välja jäeti alaealised, kuna neil ei ole võimalik alkoholi osta tulenevalt kehtestatud vanusepiirangust.

Õlleaktsiisi arvutamiseks kasutati valemit, kus alkoholi kogus korrutati kangusega ning selle tulemus korrutati omakorda aktsiisimääraga. Näiteks Läti aktsiisimäära põhjal on ühe pudeli (0,5 liitrit) õlu aktsiisiarvutus järgnev: $0,5 \times 0,05 \times 6,8 = 0,17$ eurot (vt lisa 2) (Ministry of Finance of the Republic of Latvia, 2018). Sellest tulenevalt on ühe pooleliitrise õlu aktsiis Lätis 0,17 eurot.

Joonis 11. Õlleaktsiisi laekumine 2016 vs 2018. a miljonites (Statistikaamet, 2018a)

Eesti lisatulu arvutamiseks eeldatakse, et 2016. a vs 2018. a aktsiisimäärade tõusu protsent aktsiisitulust mõõdab ligikaudu Eesti riigi lisatulu tulenevalt kõrgematest aktsiisimääradest. 2016. a oli õlle aktsiisimäär 8,3 eurot ning 2018. a 16,92 eurot ehk aktsiisimäär on tõusnud 104% (Maksu- ja Tolliamet, 2018). 2018. a laekus õlle aktsiisi 63 miljonit eurot, millest tulenevalt on lisatulu 2018. a 32 miljonit. (Statistikaamet, 2018a). Lisatulu arvutuskäik on välja toodud töö lisa 2. Õlu aktsiisikahjust tuleb maha arvata ka

Eesti lisatulu tulenevalt kõrgematest aktsiisimääradest, et saada hinnanguline aktsiisikahju Eesti riigile.

2018. a aktsiisimäärade põhjal tehtud arvutuste tulemuseks on, et Läti aktsiisimäära põhjal on 122 vastaja tekitatud kahju Eesti riigile 3 382 eurot. Kuna vastanutest 43% ostis 2018. a Lätist alkoholi, siis võib eeldada, et ka üldpopulatsioonist (antud juhul tööealisest elanikkonnast) 43% ehk ca 463 229 (1 077 278st 43%) Eesti elanikku ostavad hinnanguliselt alkoholi Lätist. Sellest tulenevalt laekub Läti õlleaktsiisi **12 841 315** eurot ($463\,229/122 \times 3\,382$).

Kaotatud õlleaktsiisi tulu leidmiseks lahutatakse Läti aktsiisitulust Eesti kõrgetest aktsiisimääradest tulenev lisatulu 32 miljonit (vt lisa 2). Kuna lisatulu on suurem kui Läti laekuv aktsiis, siis teostatud arvutused viitavad, et piirikaubanduse negatiivne mõju ehk sellega kaotatud aktsiisitulu on olnud väiksem kui kaubanduse käivitanud aktsiisitõusudest riigikassasse juurde laekunud tulu. ($12\,841\,315 - 32\,000\,000 = -19\,158\,685$).

Selleks, et hinnata kui palju laekumine piirikaubanduse tulemusena Eestis langes, arvutati küsitluse tulemuste põhjal ka Eesti aktsiisikahju 2016. a kehtinud õlle aktsiisimääraga ehk 8,3 eurot kuna 2016. a ei olnud piirikaubandus nii levinud. 122 vastaja pealt on aktsiisikahju Eestile 4 576 eurot ning kui laiendada seda tulemust täisealisele elanikkonnale on kahju suurus ca 17 miljonit ($463\,229/122 \times 4\,576$) (vt lisa 2).

Töö esimeses peatükis tõi autor välja õlleaktsiisi laekumise riigieelarvesse perioodil 2016-2018. Alkoholiaktsiisi laekumine on aastast aastasse vähenenud, aga õlleaktsiisi laekumine on tõusnud ehk õlleaktsiisi osakaal riigieelarve tuludest on suurenenud. Sellest tulenevalt saab järeldada, et kuigi alkoholiaktsiisi laekumine langes teatud perioodil, siis töös läbi viidud arvutus näitab, et Eesti aktsiisitulud ei laekunud samasuguses mahus Läti, vaid Lätist soetati odavamalt alkoholi ning maksti vähem aktsiisi, mistõttu langes Eestis laekumine.

Kuna küsitluse läbiviimisel kasutati mugavusvalimit, siis aktsiisikahju realistlikuma tulemuse saamiseks ja üldpopulatsioonile laiendamiseks muudeti valim esinduslikuks kasutades selleks kaale (vt lisa 3). Töös läbi viidud arvutused on näitlikud ja tegelik kahju võib erineda autori tulemustest. Autor on arvamusel, et küsitluse valim pigem alahindab kahju, sest võrreldes teiste läbiviidud uuringutega on saadud kahju väiksem.

Näitena võib tuua KPMG piirikaubanduse uuringu, mille kohaselt oleks madalamate aktsiisimääradega Eesti alkoholiaktsiisi lisatulu ca 100 miljonit eurot aastas. KPMG uuring hõlmas kõiki alkohoolseid jooke ning selle eesmärgiks oli selgitada välja milline oleks optimaalne aktsiiside vahe Lätiga, mille juures Eesti alkoholiaktsiis ja käibemaksu laekumine oleks parim ning piirikaubandus minimaalne (KPMG, 2018, lk 4). Tulemused põhinevad eeldusel, et alkoholi (õlu ja kange alkohol) hinnad langevad 1-2 euro võrra ehk hinnavahe Lätiga väheneks. Uuringus küsitleti ka jaekette ning piirikaubanduse vähendamiseks olid kõik valmis langetama oma juurdehindlust, et vähendada piirikaubandust. Sellest tulenevalt erinevad läbi viidud küsitluse tulemused KPMG uuringu tulemustega.

Läbi viidud küsitlusest selgus, et mehed tarbivad alkoholi rohkem, kui naised ning naised tarbivad peamiselt veini ja vahuveini. Naised üldjuhul spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma ei lähe, vaid soetavad seda kohalikest toidupoodidest või äärmisel juhul Lätist läbisõidul. Mehed võtavad alkoholi ostmiseks ette spetsiaalseid reise Lätti ning nende ostukogused on suuremad. Lisaks on Lätist alkoholi ostjad peamiselt noored inimesed.

Nii autori läbi viidud analüüsist kui ka varasematest uuringutest nähtub, et üldjuhul on kõige kasulikum Lätist kaupu soetada Lõuna-Eesti elanikel, aga ostes kaasa suuremaid koguseid tasub see ära ka teistes Eesti piirkondades. Lõuna-Eesti inimesed käivad tihedamini Lätis, kuna sõit ei ole kulukas. Üldjuhul ollakse arvamusel, et eestlaste alkoholitarbimine on suur ning kõrged aktsiisimäärad seda ei piira, vaid leitakse alternatiivid, et mitte muuta enda tarbimisharjumusi ilma rohkem kulutamata.

Samuti ühtib autori tulemus varasemate uuringute tulemustega kõige enam tarbitavama alkohoolse joogi osas, milleks on õlu ning lisaks vein ja vahuvein. Selle järelduseni on jõudnud nii Eesti Konjunktuuriinstituut kui ka KPMG uuring. Lisaks, eestlased eelistavad kangele alkoholile pigem lahjat alkoholi ning ca pooled vastajatest olid 2018. a ostnud alkoholi Lätist.

Lätti alkoholi ostma minnes ostetakse enamasti kaasa suuremates kogustes alkoholi, mitte ei piirduta mõne pudeliga. Lisaks ostetakse kaasa erinevaid alkohoolseid jooke ühe valiku asemel. Enamasti käiakse Lätis alkoholi soetamas 1-2 korda aastas, harvemal juhul 1-2 korda kuus ning alkoholi ostetakse lisaks endale tarbimiseks ka sõpradele ja tuttavatele. Lätist alkoholi ostnud isikute osakaal on samuti tõusnud, võrreldes 2017. aastaga 10%.

Küsitluse tulemustest nähtus, et enamasti joovad õlut mehed ning keskmiselt 1-2 korda kuus või mõned korrad aastas. Tulenevalt vastustest saab järeldada, et eestlaste õlu tarbimine on normaalses suurusjärgus tulenevalt küsitluse tulemustest. Ostud Lätist jäävad ühe külastuskorra kohta keskmiselt 1 kasti juurde inimese kohta ning ühe külastusega kulutatakse Lätis enamasti 11-100 eurot.

2018. a alkoholi aastaraamatu andmete kohaselt on Lätist alkoholi ostnud Eesti elanike osakaal 2017. a 35% ning 2016. a 21% ehk kasv oli 14% (Eesti Konjunktuuriinstituut, 2018, lk 18). Autori läbi viidud küsitluse tulemuste põhjal on 2018. a Lätist õlut (alkoholi) ostnud isikute osakaal 43% ehk võimalik kasv aastaga võib olla ca 8%. Sellest nähtub, et läbi viidud küsitluse tulemused on realistlikud. Kuna lõputöö kirjutamise hetkel puudusid sarnased võrdlusandmed Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt 2018. a kohta, siis on autori tulemus ja järeldused hinnangulised ning kahju võib mingil määral reaalsusest erineda.

Eelnevat kokku võttes selgus, et kõige rohkem oli vastajaid isikute seas, kelle sissetulek on keskmisest palgast madalam. Madalama sissetulekuga isikud ostavad rohkem Lätist alkoholi kui kõrgema sissetulekuga isikud. Kõrgema sissetulekuga inimesed spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma pigem ei lähe ning nad ostavad alkoholi, kui neil on selleks vajadust olenemata hinnast. Madalama sissetulekuga inimesed planeerivad oma oste, et säästa raha, mistõttu kasutatakse soodsamaid alternatiive. Lisaks alkoholile saab Lätist osta ka teisi kaupu ning sääst on kokkuvõttes suurem kui Eestist ostes.

Aktiisikahju analüüsi tulemuseks saadi, et Eesti lisatulu kõrgematest aktsiisimääradest on suurem kui Lätti laekunud aktsiis. Lätti laekunud aktsiis arvatati Läti 2018. a õlle aktsiisimääraga ning objektiivsema hinnangu saamiseks lahutati sellest Eesti lisatulu, mis saadi tulenevalt kõrgemast aktsiisimäärast, võttes arvesse ka piirikaubandust suurendanud poliitiliste valikute positiivseid mõjusid eelarvele. Kahju laiendati Eesti täisealise elanikkonna arvule, kuna alaealised alkoholi osta ei saa. Samas on autori läbiviidud arvutused pigem näitlikud ning tegelik aktsiisikahju võib olla suurem.

Kokkuvõttes on aktsiisitõusudest tingitud piirikaubandusemõju Eesti riigieelarvele olnud positiivne, aga autoripoolne ettepanek piirikaubanduse piiramiseks oleks langetada aktsiisimäärasid tasemele, kus need oli enne suuremaid tõuse ehk 2016. a kehtinud aktsiisimäärade tasemele. Seda toetavad eelkõige mitmed läbi viidud uuringud, mille kohaselt on Lätist alkoholi ostmise põhjuseks Eesti kõrged hinnad, mis tulenevad tõusnud

aktsiisimääradest. Langetamine võiks autori arvates olla järk-järguline, et näha kuidas tarbijad sellele reageerivad ning seejärel hinnata, kas see toob kaasa soovitud tulemusi. Autor on arvamusel, et kui Eesti ja Läti hinnavahe väheneb tulenevalt langetatud aktsiisimääradest, siis inimestel ei ole enam põhjust Lätti alkoholi ostma suunduda, kuna see ei tasu ära arvestades teisi kulusid.

Samas on probleemina välja toodud, et aktsiisimäärade langetamisega suureneb tarbimine. Autor sellega ei nõustu, kuna hetkel ei ole alkoholi tarbimine tulenevalt kõrgematest aktsiisimääradest vähenenud, vaid inimesed teevad oma ostud Lätis ehk leiavad odavamad alternatiivid. Suurte varumistega võib kaasneda hoopis suurem tarbimine, kui kodus on pidevalt alkoholivarud olemas ning sellega kaob aktsiiside teine eesmärk ehk tarbimise vähenemine.

Aktsiisipoliitika elluviimisel tuleb arvesse võtta kõiki mõju avaldavaid tegureid ning kaasnevaid riske. Senisest aktsiisipoliitikast nähtub, et valitsus ei ole osanud arvestada sellega, kuidas kiiresti tõusnud aktsiisimäärad mõjutavad tarbijaid ning nende ostuharjumusi. Kõiki tegureid arvesse võtmata tekib olukord, kus inimesed suunduvad oma oste tegema Lätti ning Eestil jääb aktsiisitulu saamata.

KOKKUVÕTE

Aktiisimaksude kehtestamise peamised eesmärgid on riigitulude kogumine ning tarbimise vähendamine. EL riikidele on kehtestatud ühtsed aktsiiside alammäärad, millest lähtuvalt võivad riigid kehtestada ka kõrgemaid aktsiisimäärasid. Aktsiiside suured erinevused naaberriikide vahel toovad endaga kaasa piirikaubanduse ning selle vältimiseks tuleb aktsiisimaksude kehtestamisel võtta arvesse kõiki mõjutavaid tegureid.

Lõputöö teema aktuaalsus tulenes sellest, et õlleaktsiisi on viimastel aastatel korduvalt tõstetud, mistõttu suundub üha enam eestlasi õlut ning muud alkoholi ostma Lätti. Seetõttu laekub Eesti riigieelarvesse vähem aktsiisi ning lõputöös analüüsiti võimalikku Eesti riigieelarvesse saamata jäänud tulu. Töö keskendus peamiselt õlleaktsiisile kuna nii autori läbi viidud küsitlusest kui ka varasematest uuringutest on selgunud, et õlu on kõige enam tarbitavam alkoholne jook.

Lõputöö uudsus seisneb selles, et antud töös keskenduti spetsiifiliselt õlleaktsiisile ning selle hinnangulisele kahjule, mis tekib tulenevalt Eesti kõrgematest aktsiisimääradest. Töö käigus küsitleti inimesi ning saadud informatsiooni põhjal tehti järeldused, millist alkohoolset jookide ostetakse enim, mis kogustes Lätist peamiselt alkoholi kaasa ostetakse ning kui suur on võimaliku õlleaktsiisi kahju ulatus.

Lõputöö uurimisprobleemiks oli küsimus kui suures osas on Eesti-Läti piirikaubandus mõjutanud õlleaktsiisi laekumist riigieelarvesse. Varasemalt on läbi viidud mitmeid piirikaubanduse uuringuid, kui enamasti on keskendutud kõikidele alkoholi liikidele ning uuringud ei ole spetsiaalselt analüüsinud arvulist kahju Eesti riigieelarvele.

Töö käigus arutati välja Lätti laekunud õlleaktsiisi tulu 2018. a põhjal ning õlleaktsiisi kahju Eesti riigieelarvele. Tulemus saadi küsitluse vastustest ning arvutamisel kasutati Läti 2018. a aktsiisimäärasid, millest lahutati lisaks Eesti lisatulu tulenevalt kõrgemast aktsiisimäärast ning tulemust laiendati täisealisele elanikkonnale. Lisaks leiti Eesti aktsiisikahju 2016. a kehtinud õlle aktsiisimääraga. Autori tulemused kattusid üldjoontes varasemate läbiviidud uuringutega, mis annab omakorda kinnitust, et piirikaubandus eksisteerib.

Töö eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet, millest esimene oli uurida alkoholiaktsiisi eesmäärke ja prioriteete. Uurimuse tulemusena selgus, et alkoholiaktsiisi

eesmärgiks on koguda riigitulusid ning piirata inimeste tarbimist. Alkoholiaktsiis on suurusjärgult kuues maksuliik ning kõige enam tarbitavamaks alkohoolseks joogiks on õlu. Teatud tingimustel on kõikidele alkoholiliikidele aktsiisivabastused ning väiketootjatele soodusaktsiisimäärad. EL siseselt on liikmesriikidele kehtestatud aktsiiside alammäärad ning liikmesriigid võivad kehtestada vastavalt vajadusele kõrgemad määrad. Viimastel aastatel on alkoholiaktsiisi tõus olnud kiirem kui varasemalt, mille tulemusel on jaehinnad muutunud kõrgemaks.

Teine uurimisülesanne oli kirjeldada piirikaubanduse olemust ning analüüsida piirikaubanduse ja alkoholiaktsiisi vahelisi seoseid. Piirikaubandus on isiklikuks tarbeks kaupade soetamine mujalt kui koduriigist eeldusel, et maksud on madalamad. Piirikaubanduse tekkepõhjusteks on aktsiisipoliitika, lühikesed vahemaad ning hinnaerinevused naaberriikides. Piirid on kehtestatud selleks, et kontrollida kaupade, inimeste, teenuste ning kapitali liikumist. EL siseselt on piiridel leebem kontroll kui EL ja kolmandate riikide vahel. Eestis on piirikaubandus suurenenud alates 2004. a kui Eesti liitus EL-iga.

Kolmas uurimisülesanne oli anda ülevaade varasemalt läbi viidud piirikaubanduse ja alkoholiaktsiisi uuringutest ning võrrelda neid autori läbi viidud küsitluse tulemustega. Üldjoontes kattusid autori tulemused varasemate uuringute tulemustega. Selgus, et mehed tarbivad alkoholi rohkem ning on peamiselt Lätti suundujad. Kõrgema sissetulekuga ja vanemad inimesed ostavad Lätist vähemal hulgal alkoholi kui madalama sissetulekuga ja nooremad inimesed. Lõuna-Eesti elanikud külastavad Lätti tihedamini, kui teiste Eesti piirkondade elanikud, kuna vahemaa ja muud kulud on väiksemad.

Neljas uurimisülesanne oli analüüsida, kui suurtes kogustes ja mis summas Lätist õlut kaasa ostetakse. Uurimuse tulemusena selgus, et Läti aktsiisimäärade põhjal laekus Lätti 2018. a õlleaktsiisi ca **12 miljonit** eurot. Eesti lisatulu tulenevalt kõrgematest aktsiisimääradest oli 2018. a ca **32 miljonit** ning kuna Eesti lisatulu oli poole suurem kui Lätti laekunud aktsiis, siis on fiskaalne mõju Eesti riigieelarvele kokkuvõttes positiivne. Lisaks leiti Eesti aktsiisikahju 2016. a aktsiisimäärade põhjal, milleks on ca **17 miljonit eurot**.

Kuna lõputöös analüüsiti õlleaktsiis kahju Eesti riigieelarvele, siis on autor arvamusel, et lõputöö pinnalt on võimalik uuringut jätkata ning analüüsida kõigi alkoholigruppide

aktsiisikahju. Selleks tuleks läbi viia uus ja põhjalikum küsitlus ning see annab omakorda võimaluse võrrelda lõputöös läbi viidud küsitluse tulemusi uute andmetega.

Kuigi lõputööst selgus, et kõrgem õlle aktsiisimäär on Eestile toonud rohkem lisatulu, kui on laekunud Lätti, siis piirikaubandus eksisteerib ning on viimastel aastatel suurenenud. Autori ettepanek piirikaubanduse vähendamiseks on langetada aktsiisimäärasid tasemele, kus need olid enne suuri tõuse ehk 2016. a kehtinud aktsiisimäärade tasemele. Piirikaubandus ei kao aktsiisimäärade langetamisel, aga on võimalus, et see väheneb oluliselt, kuna inimestel ei tasu enam Lätti sõit ära.

Seda toetavad eelkõige mitmed läbi viidud uuringud, mille kohaselt on Lätist alkoholi ostmise põhjuseks Eesti kõrged hinnad, mis tulenevad tõusnud aktsiisimääradest. Langetamine võiks autori arvates olla järk-järguline nägemaks, kuidas tarbijad sellele reageerivad ning seejärel hinnata, kas see toob kaasa soovitud tulemused.

SUMMARY

The title of this thesis is „ Beer excise income lost in Estonian-Latvian cross-border trade “. The thesis is written in Estonian language and consist of 53 pages. 49 sources were used to write this thesis.

The research problem of the thesis was the question to what extent Estonian-Latvian border trade has influenced the inflow of beer excise duty to the state budget. Several border trade studies have been carried out in the past, mostly focusing on all types of alcoholic beverages and these studies have not specifically analysed the quantitative damage to the Estonian state budget. In addition, the aim of the thesis was to evaluate the 2018 state budget revenues, which go to Latvia instead of Estonia when people purchase alcoholic beverages from Latvia.

In order to achieve the goal, four research tasks were set up:

1. analyse the objectives and priorities of alcohol excise duty;
2. describe the nature of border trade and to analyse the connection between border trade and alcohol excise;
3. give an overview of the previously conducted border trade and alcohol excise surveys and compare them with the results of the survey conducted by the author;
4. analyse in how large quantities and to what amounts of money beer was purchased from Latvia.

As a result of the thesis, it became clear that the income of beer excise duty in state budget of Latvia in 2018 was about 12 million euros. The loss of beer excise duty in state budget of Estonia was about 17 million euros and the additional income of Estonia which was subtracted due to the higher excise rate was 32 million euros.

The result was obtained from the responses to the survey. For the calculation, the author used the Latvian excise rates in 2018, of which the additional income of Estonia was subtracted due to the higher excise rate and the result was extended to the adult population of Estonia. The author's results were broadly similar to previous studies, which in turn confirm that the damage is real. The author's opinion is that the current situation can be improved by lowering the Estonian excise rates gradually. If the price difference between

Latvia and Estonia is smaller, people no longer need to travel to neighbouring countries to buy goods.

The author's proposal for reducing border trade is to lower excise rates to their level in 2016. A number of studies carried out supports this opinion, according to which high prices in Estonia are the reason for buying alcohol from Latvia. Lowering excise duties should be gradual to see how consumers react to it followed by an assessment whether it will produce the desired results. In addition, if the price difference between Estonia and Latvia decreases due to lowered excise rates, then people no longer have reason to go to Latvia to buy alcohol, because it does not pay off other costs.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus (2002) RT I, 27.06.2018, 7

Arumäe, R., 2018. Arumäe alkoholiaktsiisist: Eesti konkurentsivõimega on kehvasti, kui see baseerub viina ja õllega turistide meelitamisel. Postimees, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://majandus24.postimees.ee/4332487/arumae-alkoholiaktsiisist-eesti-konkurentsivoimega-on-kehvasti-kui-see-baseerub-viina-ja-ollega-turistide-meelitamisel>. [Kasutatud 08.01.2019].

Asplund, M., Friberg, R. & Wilander, F. 2007. 'Demand and distance: Evidence on cross-border shopping', *Journal of Public Economics*, vol. 91(1–2), pp. 141–157.

Cnossen, S., 2006. *Alcohol taxation and regulation in the European Union*. Munich 21–23 April 2006 Cesifo Area Conference on public sector economics.

Eelnõude Infosüsteem, 2019. *Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning alkoholiseaduse muutmise eelnõu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://eelnoud.valitsus.ee>. [Kasutatud 16.02.2019].

Eesti Konjunktuuriinstituut, 2017. *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2017*. [Võrgumaterjal] Leitav https://intra.tai.ee//images/prints/documents/151186142263_Alkoholi%20turg_tarbimine_ja_kahjud_Eestis_2017.pdf [Kasutatud 01.02.2019].

Eesti Konjunktuuriinstituut, 2018. *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis*. Tallinn: Alkoholi aastaraamat 2018.

ERR, 2018. *Aktiisi laekus 2017. aastal 88 miljonit vähem*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/681803/aktiisi-laekus-2017-aastal-88-miljonit-vahem> [Kasutatud 28.08.2018]

Euroopa Komisjon 2018a. *Euroopa Komisjoni kodulehekülg*, 21.04.2017. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://ec.europa.eu>. [Kasutatud 09.12.2018].

Euroopa Komisjon 2018b. 'Excise duty tables', *Maksundus ja tolliliit*. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/alcoholic_beverages/rates/excise_duties-part_i_alcohol_en.pdf. [Kasutatud 09.12.2018].

Hellmann, M. & Ramstedt, M., 2009. Cross border purchase of alcohol in the Nordic countries. *Nordic studies on alcohol and drugs*. 26(2), pp. 111-115.

Kalv, J., 2018. Viinatootja: olen tänulik neile, kes õlleaktsiisi 70 protsenti tõstsid. Postimees, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://majandus24.postimees.ee/6454800/viinatootja-olen-tanulik-neile-kes-olleaktsiisi-70-protsenti-tostsid> [Kasutatud 29.11.2018].

Kantar Emor, 2018. *Alkoholi ostmine 2018. Uuring*. Tallinn: Kantar Emor.

Karlsson & Österberg, 2009. The Nordic borders are not alike. *Nordic studies on alcohol and drugs*. 26(2), pp. 117-139.

Karlsson, T., & Tigerstedt, C., 2005. Alcohol policy: changing climate and changing structures in the Nordic countries. Presentation at Alcohol—Use, Harms and Policy, a research-based Nordic-Baltic Seminar, Riga, 3 October.

Karlsson, T., Mäkelä, P., Österberg, E. & Tigerstedt, C. 2010. 'A New Alcohol Environment. Trends in alcohol consumption, harms and policy: Finland 1990–2010', *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, vol. 27(5), pp. 497–513.

Kaubandus, 2018. *Uuring: Alkoholi tarbimine väheneb*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.kaubandus.ee/uudised/2018/04/19/uuring-alkoholi-tarbimine-vaheneb/> [Kasutatud 28. 08. 2018]

Klaos, K., Kirsipuu, S., 2018. Alkoholiaktsiisi laekumisest kainelt ja analüütiliselt. Rahandusministeerium [Võrgumaterjal] Leitav: <https://blogi.fin.ee/2018/02/alkoholiaktsiisi-laekumisest-kainelt-ja-analuutiliselt/> [Kasutatud 22.08.2018].

Korolainen, A. & Österberg, E. 2004. 'Keskellä murrosta' [In the middle of transition], *Yhteiskuntapolitiikka*, vol. 69(2), pp. 186–196.

KPMG, 2018. *Piirikaubanduse uuring*. Tallinn: Eesti Maksumaksjate liit.

- Lehis, L., 2007. Aktsiiside olemusest, ajaloost ja põhimõtetest. *Maksumaksjate Liit*, [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=588> [Kasutatud 28.08.2018].
- Lehis, L., 2012. *Maksuõigus*. Tallinn: Juura.
- Little, P.D., 2010. Unofficial cross-border trade in Eastern Africa. *Food security in Africa: Market and trade policy for staple foods in Eastern and Southern Africa*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, pp.158-181.
- Loops-Veste, T., 2018. *Alkoholi aktsiisipoliitika mõju alkoholsete jookide hindadele Pärnumaal ja Harjumaal. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Lund, I., Trollidal, B. and Ugland, T., 2000. Norwegian-Swedish cross-border trade in alcoholic beverages. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 17(1_suppl), pp.78-85.
- Maksu- ja Tolliamet, 2018. *Aktsiisimäärad*. Tallinn: Maksu- ja Tolliamet.
- Martens, B., 2013. What does economic research tell us about cross-border e-commerce in the EU Digital Single Market? Institute for Prospective Technological Studies Digital Economy Working Paper 2013/05.
- OECD 2002. Measuring the Non-Observed Economy, *Statistics handbook*, [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.oecd.org/std/na/1963116.pdf>. [Kasutatud 09.12.2018].
- Parel, E., 2018. Väikeõlletootjate liidu juht: suurtootjad naudivad kasumeid, väiketootjad hoiavad aga jõuga kasvu tagasi. Miks nii? *Ärileht.ee*, [Võrgumaterjal] Leitav: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/vaikeolletootjate-liidu-juht-suurtootjad-naudivad-kasumeid-vaiketootjad-hoiavad-aga-jouga-kasvu-tagasi-miks-nii?id=83014313> [Kasutatud 01.08.2018].
- Pozdnjakov, R., 2017. *Alkoholi maksustamine Eestis: mõju riigieelarvele ja alkoholi tarbimisele. Bakalaureusetöö*. Tartu: Eesti Maaülikool.
- Rahandusministeerium, 2017. *Riigi eelarvestrateegia 2018-2021*. Tallinn: Rahandusministeerium.

Rahandusministeerium, 2018. *Alkoholiaktsiisi laekumisest kainelt ja analüütiliselt*. Tallinn: Rahandusministeerium.

Sopek, P., 2013. The alcohol taxation system in European Union and Croatia. *An occasional publication of the Institute of Public Finance*. 76, pp 1-15.

Sotsiaalministeerium, 2014. *Alkoholipoliitika roheline raamat*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.tai.ee/images/PDF/Alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf [Kasutatud 15. 09. 2018].

Spierings, B. & van der Velde, M. 2008. 'Shopping, borders and unfamiliarity: consumer mobility in Europe', *Journal of Economic and Social Geography*, vol. 99(4), pp. 497–505.

Statistikaamet, 2018a. Riigieelarvesse laekunud maksud. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.stat.ee/> [Kasutatud 07.01.2019].

Statistikaamet, 2018b. Keskmise brutokuupalk. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.stat.ee/stat-keskmise-brutokuupalk> [Kasutatud 07.01.2019].

Statistikaamet, 2018c. Rahvastik soo ja vanuserühma järgi. [Võrgumaterjal] Leitav: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV021&ti=RAHVASTIK+SOO+JA+VANUSER%DC HMA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunai tajad_ ja_ koosseis/04Rahvaarv_ ja_ rahvastiku_ koosseis/&lang=2 [Kasutatud 19.02.2019].

Swedish National Institute of Public Health, 2009. Alcohol affordability and cross-border trade in alcohol. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9f7dcb3cf8be4736839416958d839411/a2009-06-alcohol-affordability-and-cross-border-trade.pdf> [Kasutatud 07.01.2019].

Sõerd, A., 2018. aktsiisilangutusega on võimalik piirikaubandusele piir panna. *Reformierakond*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reform.ee/uudised/aivar-soerd-aktsiisilangutusega-on-voimalik-piirikaubandusele-piir-panna> [Kasutatud 20.12.2018].

Teedla, L., 2015. *Alkoholiaktsiisi piiriülesed mõjud Eesti ja Soome näitel. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Terra, B.J.M. & Wattel, P. J., 2006. *Euroopa maksuõigus*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia

Tättar, A., 2018. *Alkoholsete jookide piirikaubandus Valga/Valka näitel. Lõputöö.* Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Vainu, V., 2018. *Elanike alkoholitarbimine ja piiriülene alkoholi ostmine. Esitlus.* Tallinn, Turu-uuringute AS.

World Health Organisation 2012. 'European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020, [Võrgumaterjal] Leitav http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/178163/E96726.pdf. [Kasutatud 09.12.2018].

Õunapuu, L., 2012. *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes.* [Võrgumaterjal] Leitav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html> [Kasutatud 16.09.2018].

Ärileht, 2018. Rahandusministeerium otsib 83 333 euro eest riigihankega aktsiisipoliitika ja piirikaubanduse mõjude analüüsijat. *Ärileht*, [Võrgumaterjal] Leitav: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/rahandusministeerium-otsib-83-333-euro-eest-riigihankega-aktsiisipoliitika-ja-piirikaubanduse-mojude-analuusijat?id=83100861> [Kasutatud 15.09.2018].

Österberg, E., Lindeman, M. & Karlsson, T. 2014. 'Changes in alcohol policies and public opinions in Finland 2003-2013', *Drug and Alcohol Review*, vol. 33(3), pp. 242–248.

Ministry of finance of the Republic of Latvia, 2018. *Excise duty rates for alcoholic beverages.* [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.fm.gov.lv/en/s/taxes/excise_duty/ [Kasutatud 02.02.2019].

Lisa 1. Küsitlusankeet

1. Sugu:

- a) Mees
- b) Naine

2. Vanus

- a) 18-25
- b) 26-40
- c) 41 ja vanem

3. Igakuine sissetulek

- a) Kuni 500 eurot
- b) 500-1200 eurot
- c) 1201-2400 eurot
- d) 2401 eurot ja rohkem

4. Kuidas hindate eestlaste alkoholitarbimist?

- a) Tarbitakse vähe
- b) Tarbitakse mõõdukalt
- c) Tarbitakse palju
- d) Ei oska öelda

5. Millist alkohoolset jooki tarbite kõige rohkem?

- a) Õlu
- b) Siider
- c) Vein/vahuvein
- d) Kange alkohol
- e) Ei tarbi üldse alkoholi

6. Kas ostsite 2018. a alkohoolseid jooke?

- a) Jah, ostsin Eestist
- b) Jah, ostsin Lätist
- c) Jah, ostsin nii Eestist kui ka Lätist
- d) Ei ostnud üldse
- e) Muu

7. Kas käisite 2018. a spetsiaalselt Lätist alkoholi ostmas?

- a) Ei, ostsin läbisõidul
- b) Jah, läksin spetsiaalselt Lätti alkoholi ostma

c)Ei käinud

8. Kas Lätist alkoholi ostmise on tingitud Eesti kõrgetest aktsiisimääradest?

a)Jah

b)Ei

c)Ei oska öelda

9. Millist alkoholi olete soetanud Lätist?

a)Õlu

b)Vein/vahuvein

c)Kange alkohol

d)Muu alkohol

e)Ei ole Lätist alkoholi soetanud

10. Kas alkoholi ostmise Lätist tasub ära?

a)Jah, tasub Lõuna-Eesti elanikel

b)Jah, tasub ära olenemata mis piirkonnast Läti sõites

c)Ei tasu

d)Ei oska öelda

11. Kui tihti käite Lätist alkoholi ostmas?

a)1-2 korda kuus

b)1-2 korda aastas

c)Ei käi üldse

d)Ei oska öelda

12. Kas ostate Lätist alkoholi ainult endale tarbimiseks?

a)Ainult endale tarbimiseks

b)Ostsin ka sõpradele ja tuttavatele

c)Ostsin ka edasimüügiks

d)Ei osta üldse

13. Kui sageli jõite 2018. a õlut?

a)Peaaegu iga päev

b)1-2 korda nädalas

c)1-2 korda kuus

d)Mõned korrad aastas

e)ei joonud üldse

14. Kas ostsite 2018. a õlut välismaalt ise või teiste kaudu? (Eestis tarbimiseks)

a)Ei ostnud ise ega ka teiste kaudu

- b)Ostsin ise kaasa
- c)Ostsin kellegi kaudu/palusin endale osta

15. Millistes kogustes õlut olete kaasa ostnud Lätist?

- a)1 pudel
- b)Mõned pudelid
- c)1 kast
- d)Mitu kasti
- e)Ei ole üldse ostnud

16. Kui suure osa moodustas 2018. a kaasa ostetud õlu Teie alkoholitarbimisest?

- a)1%-10%
- b)11%-25%
- c)26%-50%
- d)51%-75%
- e)76%-100%
- f)Ei ostnud üldse

17. Kui suure rahasumma eest keskmiselt ühe korraga Lätist õlut kaasa ostsite?

- a)Kuni 10 eurot
- b)11-50 eurot
- c)51-100 eurot
- d)101-200 eurot
- e)Üle 500 euro
- f)Ei ostnud üldse

18. Kas Teie tutvusringkonnas on isikuid, kes käisid 2018. a Lätist alkoholi ostmas?

- a)Jah, palju
- b)Jah, mõned
- c)Ei ole
- d)Ei oska öelda

19. Kas plaanite ka edaspidi Lätist alkoholi osta?

- a)Jah
- b)Ei
- c)ei oska öelda

Täna, et leidsite aega küsitlusele vastamast!

Lisa 2. Õlle aktsiisikahju arvutuskäik

Küsitlusele vastas kokku 244 inimest, kellest 122 ostsid 2018. a jooksul Lätist õlut. Nende vastuste põhjal on tehtud Läti õlle aktsiisitulu analüüs. Algandmed saadi *Google Docs* keskkonnast ning neid analüüsiti *Exceli* programmis.

Arvutuste eelduseks võeti, et 1 pudel õlut on 0,5l ning kangus 5%. 2018. a Lätis kehtinud aktsiisimäär õllele oli 6,8 eurot. 1 kast sisaldab 24 0,33 l õlut ehk 7,92 l. aktsiisikahju analüüs tehti eraldi kolmes vanusegrupis – 18-25.a, 26-40.a ja 41 ja vanemad. Aktsiisikahju tulemuse saamiseks korrutati ostetud õlu kogus kangusega, mis omakorda korrutati aktsiisimääraga.

1. 18-25. a vanusegrupist oli Lätist 2018. a õlut ostnud 59 vastajat ning selle tulemusel oli aktsiisikahju 1 526 eurot.

Aktsiisikahju läbi korrutamisel kaaluga saadi aktsiisikahju tulemuseks 305 eurot ($1526 \times 0,2 = 305$)

2. 26-40. a vanusegrupist oli Lätist 2018. a õlut ostnud 46 vastajat ning selle tulemusel oli aktsiisikahju 1 696 eurot.

Aktsiisikahju läbi korrutamisel kaaluga saadi aktsiisikahju tulemuseks 967 eurot ($1697 \times 0,57 = 967$ eurot).

3. 41. a ja vanemate vanusegrupist oli Lätist 2018. a õlut ostnud 17 vastajat ning selle tulemusel oli aktsiisikahju 526 eurot.

Aktsiisikahju läbi korrutamisel kaaluga saadi aktsiisikahju tulemuseks 2 109 eurot ($526 \times 4,01 = 2109$).

Kõik kahjud kokku liites saab 122 vastanu pealt Läti lisatulu ca 3 382 eurot. 2018. a laekus õlle aktsiisi 63 miljonit eurot. 2016. a õlle aktsiisimäär oli Eestis 8,3 eurot ning 2018. a 16,92 eurot. Sellest tulenevalt on aktsiisimäär tõusnud **104%**.

Arvutuse eelduseks on, et aktsiisimäär tõusis 104% ning 2018. a õlleaktsiisi tulu oli 63 miljonit eurot. Selle tulemusel on lisatulu, mis saadi tulenevalt kõrgematest aktsiisimääradest **32 miljonit** eurot ehk $63\,000\,000 / (16,92 / 8,3) \times 1,04$

Lisaks arvutati ka Eesti aktsiisikahju 2016. a kehtinud õlle aktsiisimääraga.

4. 18-25. a vanusegrupist oli Lätist 2018. a õlut ostnud 59 vastajat ning selle tulemusel oli aktsiisikahju 1 863 eurot.
Aktsiisikahju läbi korrutamisel kaaluga saadi aktsiisikahju tulemuseks 305 eurot
($1863 \times 0,2 = 372$)
5. 26-40. a vanusegrupist oli Lätist 2018. a õlut ostnud 46 vastajat ning selle tulemusel oli aktsiisikahju 2 071 eurot.
Aktsiisikahju läbi korrutamisel kaaluga saadi aktsiisikahju tulemuseks 967 eurot
($2071 \times 0,57 = 1\ 180$ eurot).
6. 41. a ja vanemate vanusegrupist oli Lätist 2018. a õlut ostnud 17 vastajat ning selle tulemusel oli aktsiisikahju 642 eurot.
Aktsiisikahju läbi korrutamisel kaaluga saadi aktsiisikahju tulemuseks 2 109 eurot
($642 \times 4,01 = 2574$).

Kõik kahjud kokku liites saab 122 vastanu pealt Eestile aktsiisikahju ca **4 127** eurot.

Lisa 3. Vanusegruppidele kaalude leidmine

Valimi esinduslikuks muutmiseks leiti vanusegruppidele kaalud. Läbi viidud küsitluses oli 18-25.a vastanuid, kes Lätist õlut ostsid 48,4%. 26-40. a vastanuid, kes Lätist õlut ostsid oli 37,8% ning 41. a ja vanemaid vastanuid, kes Lätist õlut ostsid oli 13,8%. Statistikaameti (2019c) andmete kohaselt oli 2018. a 15-24. a isikuid Eestis 9,6%, 25-49. a isikuid 21,4% ja 40. a ja vanemaid isikuid 55,3%.

Kaalude leidmiseks jagati üldpopulatsioon küsitluse tulemustega:

18-25. a vanusegrupp – $9,6/48,4=0,20$ ehk 59 vastanu asemel üldpopulatsioonile üldistamisel tuleb kasutada 12 vastajat ($59 \times 0,20=12$).

26-40. a vanusegrupp – $21,4/37,8=0,57$ ehk 46 vastanu asemel üldpopulatsioonile üldistamisel tuleb kasutada 26 vastajat ($46 \times 0,57=26$).

41. a ja vanemad vanusegrupp – $55,3/13,8=4,01$ ehk 17 vastanu asemel üldpopulatsioonile üldistamisel tuleb kasutada 68 vastajat ($17 \times 4,01=68$).

Koguvalim oli 244 ning üldkogumile tulemuste laiendamisel kasutatakse 106 vastanut ($12+26+68=106$) ehk küsitluse tulemuste põhjal on võimalik teha üldkogumile laiendus, et 43% Eesti elanikest ostab Lätist alkoholi ($106 \times 100/244=43\%$).